

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— Voorjaar 2024 • Nummer 107 —

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Ton Kuijs
<i>Secretaris</i>	Ans Baar
<i>Penningmeester</i>	Jan van Wijk
<i>Lid</i>	Hans Stalenhoef
<i>Erevoorzitter</i>	Jaap Jansen †
<i>Erelid</i>	Corry Schoordijk

Redactiecommissie

Gerard Baar
Mark Hilberts

Fotobewerking

Teus van de Kemp

Vormgeving

Theo Cozijn

Computerbeheer

Franck van Zijl

Webmaster

Marjolein Meerbeek

Ledenadministratie

Jan van Wijk, ledenadministratie@historischedkring.nl

Lidmaatschap

€ 20,- en € 25,- (postadressen) per persoon per jaar;
Bankrekeningnr. NL30 RABO 0328 2241 38

Post- en bezoekadres

Historische Kring Nederhorst den Berg
Blijklaan 1, 1394 KA Nederhorst den Berg

E-mail post

Jan van Wijk

E-mail-adres

info@historischedkring.nl

Internetadres

www.historischedkring.nl

Informatie en documentatie

Donderdagavond van 20.00 - 21.30 uur (m.u.v. vakanties/feestdagen)
Sociaal Cultureel Centrum, Blijklaan 1, Nederhorst den Berg

ANBI-status

Vanaf 1 januari 2021 is de HKN officieel aangemerkt als:
Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).
Het RSIN nummer is: 009726524

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur. De redactie is bij het samenstellen van deze Werinon zorgvuldig te werk gegaan. Getracht is rechthebbende van afbeeldingen te achterhalen. Mocht U desondanks een afbeelding in deze Werinon aantreffen waarvoor U als rechthebbende geen toestemming heeft gegeven, dan wordt u verzocht dit aan de redactie kenbaar te maken.

Foto omslag

De Horstermeerse boer Van Ruitenbeek past op de kinderen waardoor zijn vrouw waarschijnlijk haar handen vrij heeft om in de groentetuin bezig te zijn. Vroeger aten de meeste mensen, in ieder geval in Nederhorst den Berg, altijd warm tussen de middag.

Opricht januari 1988 Jaargang 33 Voorjaar 2024 nummer 107

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
In memoriam Tineke de Beer - Griffioen		
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	4
't Akkertje	<i>Jan van der Vliet</i>	6
De Horstermeer en het vergeten proefschrift (deel 3)	<i>Mark Hilberts</i>	10
Hoe de samenvoeging het dorpsbeeld veranderde in Nederhorst den Berg	<i>Claudette Baar - de Weerd</i>	20
Nenna Ubink en de schenkan voor de avondmaalswijn in de Willibrordkerk	<i>Riet en Anne Rutger Fortuin</i>	28
Waar moet dat heen?	<i>Gerard Baar</i>	30
Groenteteelt in de Horstermeer	<i>onbekende journalist</i>	31
Roots op de Hinderdam	<i>Susan van der Veer</i>	34
Twee mannen met een boerenhart	<i>Gerard Baar</i>	35
Het Merwedekanaal	<i>Gerard Baar</i>	41
Lezing Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	<i>Claudette Baar - de Weerd</i>	47
Schenkingen	<i>Karien Veerman en Jan van Wijk</i>	48

Deze Werinon bevat veel verhalen over het plattelandleven van een eertijds agrarisch dorp, dat samen met de na 1900 opgekomen wasindustrie tot begin jaren zeventig het economische leven heeft beheerst.

Uit de artikelen over het vergeten proefschrift kunt u opmaken, dat de droogmaking van de Horstermeer er toe heeft bijgedragen dat Nederhorst den Berg qua groei en samenstelling van de bevolking afweek van de haar omringende dorpen. Nu gebiedt de eerlijkheid te zeggen, dat de integratie tussen de oude en de uit alle windstreken in de drooggemaakte polder neergestreken nieuwe inwoners, niet echt soepel verliep.

In het artikel van Mark Hilberts kunt u lezen dat de Horstermeeders naar elkaar toe, ondanks de vele verschillende denkrichtingen, verdraagzaam waren. Dat maakte er het leven wel gemakkelijker op. Een van de geïnterviewde inwoners, J. Westhoff, kon zich een vergadering in Nederhorst den Berg herinneren waarop Professor Pos over het Humanisme had gesproken. Een neef van hem, gemeenteontvanger Pos, woonde hier aan de Voorstraat. Die man wist niet eens dat zijn oom humanistisch dacht. Misschien kenden ze elkaar zelfs nauwelijks of waren ze niet “on speaking terms”. De dorpsgemeenschap nam het hem lang niet in dank af.

In het nieuw verworven land was het voor de immigranten spitten, planten of zaaïen geboden om later te kunnen oogsten. Onkruid was hun grootste vijand, het wieden kostte enorm veel tijd en energie.

Die inspanning is weer niet te vergelijken met de verplichting van de boer (of boerin) om tweemaal daags te melken. Ook noodzaak, want daar moest het van komen, voor zowel koe als boer. De boer op de voorplaat zit rustig op zijn melkkrukje het nuttige met het aangename te verenigen. Als oppasvader, die ondertussen van zijn kinderen geniet, weet

hij in ieder geval waarvoor hij het allemaal doet. In het verhaal over Wim van Wijk en Henk Galesloot staat een foto waarop de vrouw van Wim aan het melken is. Ze deden dat samen. Ik kan mij daarnaast goed vinden in het aan het begin gepubliceerde onbezorgde verhaal van Jan van der Vliet over zijn vrije jeugd op het Akkertje. Ik had een opa die boerde op Rustoord.

Verder geeft Claudette Baar een overzicht van de moeizame weg die de plek van het gemeentehuis van Nederhorst den Berg heeft moeten ondergaan, tot er uiteindelijk een mooi wooncomplex voor in de plaats is gekomen. Vanwege de geboorte van een grotere gemeente, die bij de doop de naam Wijdemeren meekreeg, was het gebouw overbodig geworden. De nieuwe gemeente blijkt niet meer levensvatbaar, zodat er naarstig naar ander oplossingen wordt gezocht. Hoe dat af gaat lopen, blijft koffiedik kijken.

Ik heb de stoute schoenen aangetrokken om de perikelen, die ontstonden bij het graven van het niet meer weg te denken Merwedekanaal samen te vatten tot in de huidige tijd. Er kwam bij de gemeente Nederhorst den Berg één bezwaar binnen, maar pas toen er besloten was de Vecht te gaan sparen. Boer Breij van Dorpzicht bezat land aan de overkant, zodat hij na de aanleg noodgedwongen twee keer het water oversteken moest.

Tot slot. Voor wie dat wil valt er genoeg te graven en te spitten in deze en alle daaraan voorafgegane Werinons. Zelfs zonder fysieke inspanning. Probeer het eens! U zult best een aanknopingspunt voor een leuk of leerzaam verhaal vinden! ■

In Memoriam Tineke de Beer - Griffioen (1944-2023)

We mogen gerust zeggen dat Tineke bergen werk heeft verzet voor de Historische Kring. Ze is zelfs, samen met haar man Fons, betrokken geweest bij de oprichting. Hoe dat vanwege het onderzoeken van een put op hun erf allemaal is gekomen, kunt u in Werinon 85 terugvinden. Dat is het nummer waarin de viering van het 25-jarig bestaan uitgebreid beschreven staat.

Tineke heeft vanaf de eerste editie de Werinons getikt en drukklaar gemaakt. Ze bracht het resultaat dan zelf naar Multy Copy in Bussum. Later kreeg ze vanwege de opkomst van de computer ondersteuning in de opmaak van Theo van der Zee. Vanaf nummer 84 nam Theo Cozijn de lay-out over. Het blad rolde vanaf die tijd bij Drukkerij Dunnebie van de persen.

Tineke heeft, naast al die 83 Werinons, tot dan toe ook alle specials verzorgd, samen met een medewerker van Dunnebie. Zij is na nummer 86 definitief gestopt als redactielid. De redactievergaderingen zijn al die tijd op het Kuijerp pad gehouden. Als we alles nagekeken hadden, trakteerde haar man Fons ons op gevarieerde pianomuziek. U kunt gevoeglijk aannemen dat het leuke avonden waren.

Bovendien hebben de twee jarenlang op Kerstavond, samen met de buurt, voor sfeervolle verlichting op het Kuijerp pad gezorgd.

De kerkgangers uit de Horn en Kuijer kwamen daardoor al een beetje in de Kerststemming. Het door kaarslicht opgewekte spaarzame licht uit de ramen van de Willibrord maakte de verstilte entourage compleet.

De Kring mag in haar handen knijpen met de jarenlange inzet van Tineke. Niets was haar teveel, want er zijn zelfs jaren geweest waarin zij wel vier Werinons heeft samengesteld. Zij is op 11 december, begeleid door een groot aantal mensen, naar haar laatste rustplaats bij Fons op de Hornhof gebracht.

Gerard Baar

15 Maart – Jaarvergadering met lezing: “Geschiedenis waterschap Amstel, Gooi en Vecht”

De vergadering begon met een woord van welkom door voorzitter Ton Kuijs voor de ongeveer 35 bezoekers. Vervolgens vroeg spreker aandacht voor de ter vergadering uitgereikte verslagen van de secretaris, de penningmeester en de kascommissie. Na een korte bespreking/toelichting werd, met dank aan de vragenstellers, ingestemd met de verslagen en de begroting voor 2024.

Volgens het verkiezingschema is er dit jaar niemand van het bestuur verkiesbaar. Wel is er nog een vacature, waarvoor nog niemand zich heeft gemeld. Petra van 't Klooster en Corry Schoordijk vormen ook het komende jaar de kascommissie.

Stand van zaken projecten

- **Automatisering:**
Loopt niet naar wens. Aan de oproep om assistentie werd spontaan gehoor gegeven door Jan Slagt.
- **Archivering/bibliotheek:**
Wordt adequaat aan gewerkt.
- **Scholenproject:**
Gaat weer van start met de groepen 5 en 6 van de basisscholen.
- **Online-nieuwsbrief:**
Is een prima aanvulling op de informatievoorziening
- **Tijdschrift Werinon:**
Gerard Baar (*hoofddirecteur*) en Theo Cozijn (*vormgeving*) stoppen eind 2024 met hun werk voor Werinon. Inmiddels is Peter Heeren bereid gevonden om de functie van Gerard over te nemen. Voor Theo zoeken we nog een opvolger.

Het officiële deel werd besloten met een overzicht van de komende activiteiten. Na een korte pauze was het woord aan mevrouw Beate Buissonjé voor een lezing over de geschiedenis en activiteiten van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Een verslag van de lezing is te lezen op pagina 47 en 48.

PROGRAMMA

25 Mei – Excursie Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) Horstermeer

Op de waterzuivering wordt al het afvalwater van bewoners en bedrijven schoongemaakt. Het gereinigde water gaat terug in de natuur, hetgeen de leefbaarheid bevordert van dieren en planten. In de waterzuivering Horstermeer kunnen sinds begin 2024 medicijnresten, fosfaat en stikstof uit het water worden gehaald. Tijdens de excursie komt u alles te weten over het proces van waterzuivering en de nieuwe ontwikkelingen op dit terrein. Aan de excursie, waaraan geen kosten zijn verbonden, kunnen maximaal 20 personen deelnemen. **De excursie start om 10.00 uur en eindigt om ca. 12.00 uur.**

10 November – Lezing restauratie Buitenplaats ‘De Vijverhof’ in Nieuwersluis

Voor die zondagmiddag staat er een lezing op het programma over de geschiedenis en de restauratie van de Buitenplaats ‘De Vijverhof’.

De lezing wordt gehouden op locatie in Nieuwersluis en wordt gepresenteerd door Inge van de Ven, eigenaar van het Hotel. Zij vertelt hoe de 300 jaar oude vervallen buitenplaats in ere is hersteld tot het boutique hotel van nu. Ook gaat ze in op de historie van de buitenplaats, die teruggaat naar 1670. Toen stichtte Agnes Block een hoeve met een orangerie, boomgaarden, sier- en moestuinen, lanen en verschillende vijvers. Aan de excursie kunnen maximaal 40 personen deelnemen.

De kosten voor deelname bedragen: € 5,00 per persoon. De lezing begint om 15.00 uur en duurt tot ca. 17.00 uur.

18 Oktober-lezing: 'Gouden Bochten: Amsterdam en de Vechtstreek', door Juliette Jonker-Duynstee.

De lezing gaat over de vele banden die er tussen Amsterdam en de Vechtstreek waren vanaf de 17de eeuw. Zowel de stad als het platteland om de stad heen ondergingen toen een metamorfose en waren nauw met elkaar verbonden. De grachtengordel werd gebouwd met stenen, gebakken langs de Vecht. Het Vechtwater werd als drinkwater aangeleverd en vers voedsel kwam van de boerderijen die rijke Amsterdamse kooplieden opkochten als investering en later verbouwden tot gerieflijke buitenplaatsen. Architecten uit de stad konden hun nieuwe ideeën voor het eerst kwijt in de zomerhuizen die aan de rivier gebouwd werden. Mevrouw Jonker-Duynstee is zeer goed ingevoerd in de geschiedenis van de Vechtstreek. Ze is een boeiend spreekster.

De lezing wordt gehouden in de Bergplaats en begint om 20.00 uur. ■

Meer informatie over de activiteiten is te lezen op website: www.historischekring.nl. Op de site kunt u ook terecht voor het archief met alle uitgaven van het tijdschrift *Werinon* en een uitgebreide foto-collectie.

Aanmelding excursies

Voor beide excursies is aanmelding vooraf noodzakelijk. Dit kan via ansbaar@gmail.com. De volgorde van aanmelding is hierbij geldend.

14 September – Open Monumentendag

Voor Monumentendag staat het volgende op het programma:

- De onthulling van de wasserij-plaquette op het plein tussen Voorstraat/Dammerweg; voor het voormalige gemeentehuis van Nederhorst den Berg. (onder voorbehoud)
- Rondje Nederhorst: Cultuurhistorische bustocht met gids door het dorp.

Jan, geboren in 1927, was bij leven ing. bouwkunde. Hij was goed bevriend met Karel Scherpenhuijsen, de latere gemeentearchitect van Nederhorst den Berg. Hij richtte in 1949 samen met Huub Laffort de zaterdagmiddagvoetbalafdeling van ASV Avance op. Jan heeft iets op zijn palmares staan waar bijna niemand op kan bogen.

Willem van der Vliet met zijn hulp tijdens de hooioogst in de Blijkpolder, ± 1956. De akkers waren alleen per boot bereikbaar en het land was te dras om er met een wagen op te kunnen rijden. Het hooi moest beetje voor beetje op een baar van twee stokken naar de boot gebracht worden. Daarna werd het naar de hooiberg bij de boerderij gevaren

Inleiding

Reinier Paping won in 1963 de Elfstedentocht, de meest barre uit de geschiedenis, maar Jan was een van de rond de zestig schaatsers die eveneens, op de schaats, weer in Leeuwarden terugkwamen. Volgens een oomzegger van Jan heeft oma Van der Vliet, die bij hun gezin in huis woonde, haar jongste zoon de hele dag voor hartstikke gestoord en compleet gek verklaard. Maar Jan kon er toch mooi op bogen dat hij als een van de weinigen de barre tocht door de 'Hel van het Noorden' had uitgereden.

Het nu volgend verhaal over zijn jongste jaren heeft hij voor zijn familie, vooral voor zijn neven en nichten, op schrift gezet. Het zal in een periode geweest zijn die hen de gelegenheid heeft geboden om navraag bij hem te doen of het echt allemaal wel zo was gegaan. Zijn nicht, Nel Struiving-van der Vliet, stuurde zijn jeugdrelaas in vanwege de door de HKN uitgeschreven verhalenwedstrijd ter gelegenheid van het 35-jarige jubileum. Haar oom stierf in 1996.

Nu volgt het kwajongensverhaal over zijn jeugd 'middenin' de Blijkpolder en iets daar buiten.

Achter de net gebouwde Rode Buurt begon mijn leven

Van het prille begin weet ik uiteraard niks. Ik schijn in een noodwoning geboren te zijn, want de oude boerderij brandde net voor het zover was tot de grond toe af. Hoe het er tot aan die fatale dag allemaal uitzag op 't Akkertje, moeten jullie maar aan de ouderen onder ons vragen.

De herinneringen uit mijn jeugd begonnen met mijn eerste jaren op de oude Warinschool. Ik mocht vaak zilverpapier opbergen op de grote, maar o zo gevaarlijke zolder. De kunst was om dan net zolang weg te blijven tot jufvrouw De Geus onderaan de ladder stond te krijsen. Uit school naar huis, soms pas na wat verplicht nablijven, om lekker te doen wat je zelf wilde. Spelen, vissen op de stoep of zomaar wat aanrommelen.

Maar oh wee, dan lag er soms net een vlet vol met hooi voor de hooiberg afgemeerd. Je 'mocht' dan fijn helpen lossen. Met z'n allen stond je dan onnodig te trekken en te beulen om als eerste op de bodem van de vlet te zijn.

Het zat niet altijd tegen

Er waren natuurlijk ook fijne klussen, zoals het schoonmaken van de stal in het voorjaar. Je kon dan lekkere knoeien met water en heide boenders. De staldeuren moesten in water geweekt worden, zodat er met twee á drie

deuren op elkaar al gauw een vaartuig was geboren. Gevaarlijk? Welnee, we konden toch niet zwemmen! Waarom er nooit iemand van de familie is verdronken mag alleen God weten, we lagen allemaal weleens in de plomp.

Ons lichtend voorbeeld, hij had badmeester kunnen zijn, was onze oudste broer Wim. Water was voor de kikkers, het was voor hem alleen uitgevonden om er op te roeien en te schaatsen. Als hij zich waste, had hij aan een kopje water genoeg, zijn trui hield hij er zelfs bij aan! Eén keer liet hij zich verleiden om met ons mee te gaan om te leren zwemmen. Bij het eilandje van Manus van Huisstede met de twee bruggen, liet hij zich voorzichtig zakken. Toen het water zijn kruis naderde, genas hij terstond.

De boerderij vereeuwigd op het doek

Op zoek naar iets eetbaars

Een geliefde sport was voor ons het zoeken naar koeteneieren. Zelfs de hond Tommie verstond die kunst. Die rot-koeten (meerkoeten) verstopten na elke verstoorde leg hun nest weer ergens anders. Maar met onze eigengebouwde ‘Snippie’ losten we het bereikbaarheidsprobleem supersnel op. De beste methode was het zgn. ‘melken’, elke dag één ei wegnemen. Helaas waren er vaak kapers op de

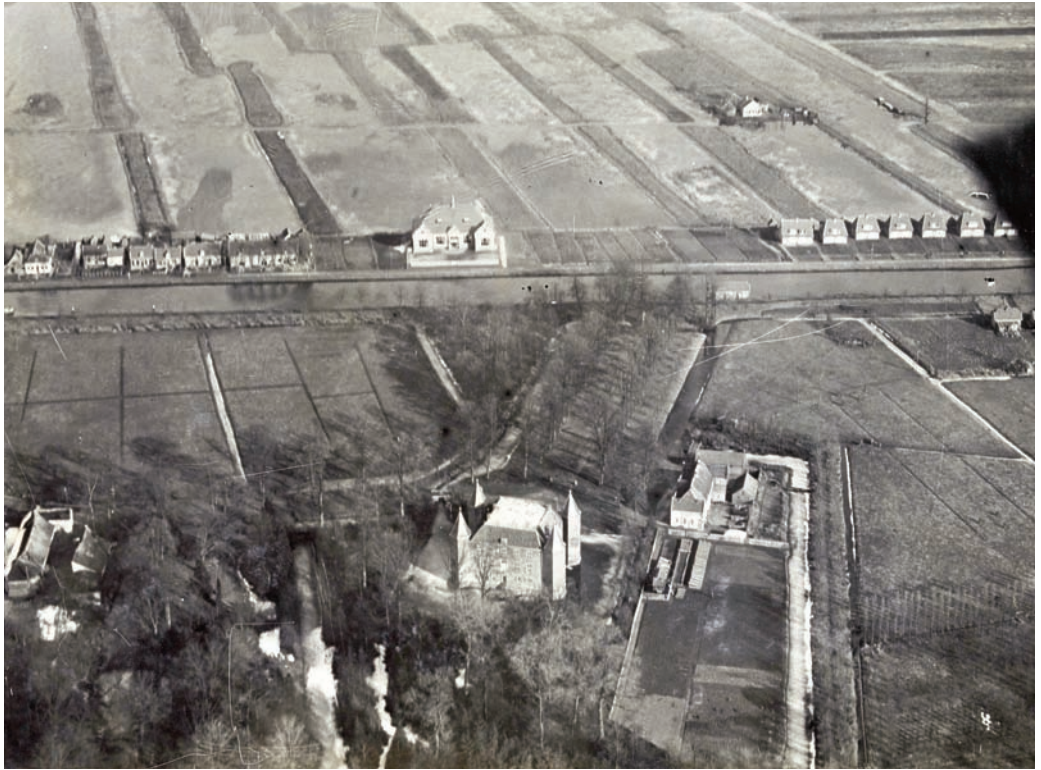
kust, zoals Nico Rijst of de jongens van Stokkers uit de Rode Buurt. Mijn patent was het zoeken naar eendeneieren. Ik moest dan wel ’s morgens heel vroeg te velde om met een lange stok in de ‘rieten’ te gaan meppen. Op een keer sprong er zelfs een haas van pure schrik pardoos in mijn armen, zodat ik ineens languit in het natte riet lag.

Speels en door de nood gedwongen hutten bouwen

Een hele leuke bezigheid was het bouwen van hutten in de bosjes van ‘nummer tien’. Je zat dan later onder de elzenteken, heerlijk! Je kon zelfs af en toe lekker tot aan je lenden in de blubber zakken. Rijk van de Brink (sic. de alom bekende Overmeerse loodgieter-fiet-senmaker) heeft het daar in de eerste oorlogsjaren het langst volgehouden in zijn zelfgemaakte hut. Hij kreeg in die tijd heel stiekum een goede verzorging, dat was ons grote geheim! Zelfs auto’s kregen een verstoppiek in het riet. Helaas voor de eigenaren, want onze Gerrit had altijd wel iets nodig voor zijn zelfgebouwde windmolen, zoals accu’s of ampèremeters etc. Maar ja, stelen mocht in die jaren.

Mijn experiment

Vlakbij onze boerderij stond ook ‘de boom van Ome Ko’ met daarnaast een oude molensteen. Ik heb nooit geweten wie Ome Ko was, maar ik had wel ontdekt dat die boom hol was van binnen. Eens kreeg ik een geweldig idee. Ik hakte met de hakbijl net zo lang tot ik mij in die holle boom kon wurmen, maar eruit komen, ho maar. Gelukkig wist Karel Scherpenhuijsen raad. Hij waarschuwde Piet de

In de verte bovenin staat in de kale Blijkpolder het boerderijtje van Van der Vliet. De luchtfoto dateert van rond 1926

Jong die vlak bij ons achter zijn huis in zijn groentetuin aan het werk was. Hij nam een zaag en mijn meegenomen hakbijl ter hand, waarmee hij mij wonder boven wonder zonder letsel bevrijdde. Thuis mocht natuurlijk niemand het weten, omdat je dat in zo'n geval weleens lang nagedragen zou kunnen worden.

Mijn in scene gezette vermissing

Ja, ik ben ook nog eens een keer uren vermist geweest. Ik was ergens verschrikkelijk boos over, waarop ik besloot iedereen eens lekker ongerust te maken. Er lag sneeuw, zodat ik wel sporen kon achterlaten. Daarna kroop ik op de 'hilder' onder het bed. De hele buurt was in rep en roer. Jantje was zoek! De familie had zelfs de hele jongensvereniging opgetrommeld om te helpen met zoeken. Toen mijn kwade bui over was, kwam ik weer tevoorschijn. Dit had ik beter niet kunnen doen!

Ik heb ook weleens voor straf in de turfkist bij het keukenfornuis moeten zitten, maar gelukkig huilde mijn zusje Janny net zolang tot ik daar weer uitmocht.

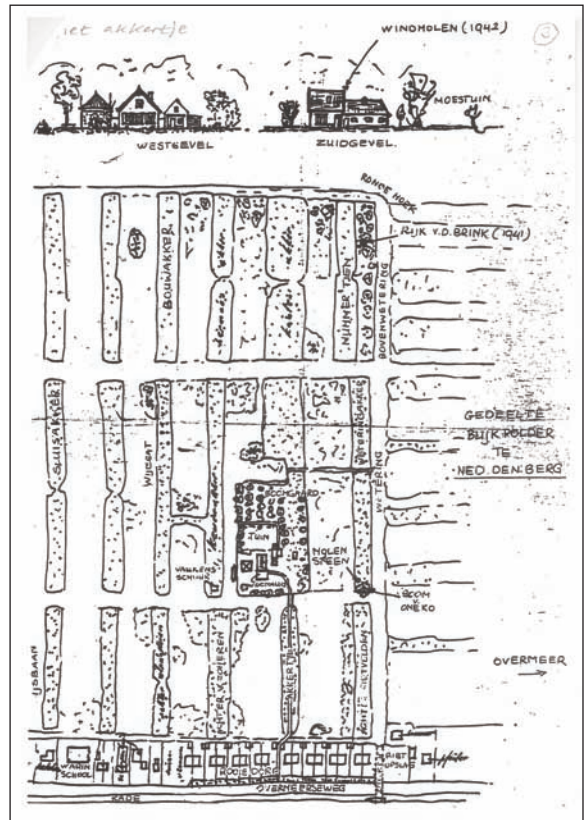
De mobilisatie en de daarop volgende oorlogstijd

Tweemaal ging de polder onder water. Bij het begin en na het einde van de oorlog. Dus eerst in mei 1940. Ik zie nog het water in woeste stromen onder het bruggetje doorkomen. De volgende dag moesten we 's middags naar Crailo bij Hilversum. Nadat het donker was geworden bracht een trein ons naar Wognum. Wat een toestand voor een dertienjarige jongen om 'oorlogsvluchteling' te zijn. Ik zie het nu liever op de TV, dan doet het je niet zo veel. "Een anderms leed is lichter te dragen". In het voorjaar van 1945 gingen we er dieper onder. We leefden toen op zolder met

een vlet voor het raam. Onze bezigheden waren schapenwol spinnen, tabak snijden en hout zoeken. 's Nachts lag je dan toch vaak wakker, waarbij je je afvroeg of het huis niet zou instorten. In de winter van '44-'45 hebben we ook nog een razzia meegemaakt. We zijn toen 's morgens vroeg nota bene gewekt door een man die als NSB-er bekend stond. We zijn daarop met z'n allen in de kant en klare schuilhut in het binnenste van de hooiberg gedoken. Dat waren nog eens leuke dingen voor de mens. Terwijl wij lagen te barsten van de honger en de angst, vraten de Duitsers die dag onze havermoutpap op.

Tot slot

Zo, dit was dan een korte greep uit mijn verleden op het heerlijkste plekje op aard, 't Akkertje. Het is helaas verleden tijd. Indien ik alles moest vertellen, zou ik een dik boek kunnen schrijven. Wie weet doe ik dat wel eens. B.v. over de zoete aardappels die we narooden of over soldaat Treep die in 1940 onze boerderij bewaakte. Ik denk over al die vrijerijen in en bij het 'kabof' of over ome Jan Kuiper met zijn ganzen op een plankje. Verder had je Evert Vellinga en Rietje met haar

Luchtfoto van de boerderij begin jaren zestig

spinnen-hobby. We plukten bramen onder een hagelregen van jagers, 's avonds legden we ook stiekum gedroogde schakeltjes uit. Wie van jullie herinnert zich nog de nachten bij onweer. Allemaal uit bed om daarna zittend verder te slapen in de kamer, zodat we bij elkaar waren als er wat zou gebeuren. Ach ja, die goeie oude tijd! ■

Dit geredigeerde verhaal was door een nicht van Jan ingezonden voor de verhalenwedstrijd. Onder de ouderen onder ons zal dit vast wel herinneringen oproepen. Wat let u!

Gerard Baar

De Horstermeer en het vergeten proefschrift

Mark Hilberts

Maandag 30 januari 1922: Het is een grijze winteravond in Nederhorst den Berg als de machinist Arie Willem Roukens (1863-1939) van het poldergemaal Horstermeer wordt toegesproken door voorzitter de Vries van het polderbestuur. Machinist Roukens is op die dag, maandag, exact veertig jaar in dienst bij het polderschap. Dat heugelijke feit wil het polderbestuur natuurlijk niet ongemerkt voorbij laten gaan. Zelfs de pers is uitgenodigd. “Het bestuur offereerde hem een gouden horloge met inscriptie”, schreef de Gooi en Eemlander, de volgende dag.

Roukens die door de krant wordt beschreven als de eenvoud zelve, zal de warme woorden van het bestuur ongetwijfeld dankbaar in ontvangst hebben genomen. Hij en zijn vrouw Trijntje Roukens – Kruiswijk hebben het flink voor de kiezen gekregen. Het is een tijd waarin een bevalling nog een groot risico is voor vrouwen. Vier kinderen van Roukens overlijden binnen een paar jaar na hun geboorte.

Toen Rotterdammer Arie Willem Roukens in 1882 zijn loopbaan begon op het gemaal, was de Horstermeer nog een grote onontgonnen sompige vlakte. Dat is in 1922 wel anders, langs de Hoofdweg, later de Middenweg genoemd, is er in 1922 een en al agrarische bedrijvigheid. De Horstermeer staat dan al bekend als de groentetuin van het Gooi.

Tussen 1881 en 1891 vestigen drieënzestig nieuwkomers zich in de Horstermeer. Voor dit onderzoek is gekozen om alleen de mannelijke lijn van de nieuwkomers te volgen. Dat heeft een puur praktische reden. Er werden namelijk meer gegevens over hen bijgehouden, zoals beroep, etc. Een aantal van de nieuwkomers is gehuwd en is naar de Horstermeer verhuisd met vrouw en kinderen.

Bijna de helft van de bewoners van het eerste uur geeft ‘werkman’ of ‘arbeider’ op als beroep bij de burgerlijke stand van Nederhorst den Berg. De Horstermeerpolder heeft in deze tijd acht agrarische ondernemers; vier veehouders en vier landbouwers. Drie van deze ondernemers verlaat de polder binnen tien jaar of eerder om elders een bestaan op te bouwen. Dat had natuurlijk alles te maken met de moeilijke omstandigheden in het gebied.

Roukens is overigens niet de enige machinist op het stoomgemaal in de Horstermeer tussen 1881 en 1891. Zijn collega-machinisten zijn Bieseman, van Kooten en Brons. Cornelis van Stoffelen werkt als stoker op het gemaal. Door een blik te werpen op het register komen we nog meer te weten over de polderpioniers.

In 1885 verruult schaapherder Rijksen de uitgestrekte polders van de Haarlemmermeer voor een nieuwe uitdaging in de Horstermeer.

Hij overlijdt nog geen drie jaar later in 1888 en wordt opgevolgd door schaapherder Willem van Pattenburg uit Soest.

De meeste nieuwkomers zijn afkomstig uit de Vechtstreek en uit de regio Groot-Amsterdam

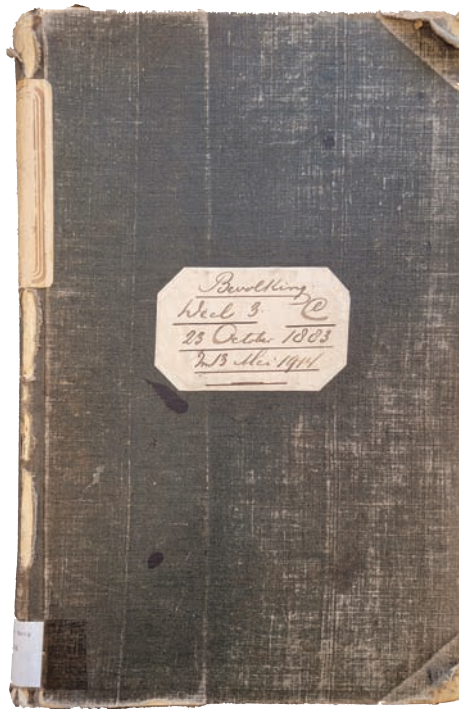
of Utrecht. Maar er zijn ook uitzonderingen zoals werkmans Petrus Steijlaart die uit Holten afkomstig is en werkmans Johannes Faber die het Zeeuwse Graauw verruild heeft voor een keet in de Horstermeer. In sierlijke, maar lang niet altijd goed leesbare, schrijffletters worden de gegevens van de nieuwkomers genoteerd in het bevolkingsregister van Nederhorst den Berg. Anno 2024 is het (soms) uiterst lastig om de juiste namen van deze pioniers te ontwaren. In het bevolkingsregister staat bij het adres van vijf werkmensen vermeld dat zij wonen in een 'keet' of 'ark' in de Horstermeer. Waar? Dat wordt in het register niet vermeld.

In deel 1 en 2 van 'het Vergeten Proefschrift' werd beschreven hoe onder aanvoering van de schrijver en arts Frederik van Eeden de Horstermeer een plek werd voor landbouwexperimenten uitgevoerd door een select gezelschap van maatschappijkritische 'aanpakkers' afkomstig uit de kop van Noord-Holland en uit de omgeving van het Friese Pingjum. In het tijdvak 1891-1901 lijkt er sprake van stagnatie in de polder. In deze periode vestigen zich geen agrarische ondernemers in de Horstermeer. In het gebied zit veel wild en het jagen moet gereguleerd worden. Niet voor niks gaan ze op zoek naar een jachtopzichter. Dat wordt Jan Westhoff. Hij wordt in 1891 aangesteld en hij verhuist vanuit Wijhe naar Nederhorst den Berg. In 1894 krijgt hij er een collega bij, Pieter Rigger, die afkomstig is uit Castricum. Ondertussen is de bevolking in Nederhorst den Berg behoorlijk toegenomen. In 1881 telde het dorp 1089 inwoners, twintig jaar later is

dat aantal met bijna dertig procent gegroeid. Tot slot wordt in dit artikel ingegaan op de periode tussen 1901 en 1911. Dat is de periode dat een groep polderpioniers uit de kop van Noord-Holland en uit de omgeving van het Friese Pingjum zich vestigt in de Horstermeer.

In de jaren zestig deed Pieter Jan Prins promotieonderzoek naar het kolonie- en polderleven van deze pioniers. Het is een turbulente periode in de poldergeschiedenis van de Horstermeer (zie deel 1 van de Horstermeer en het vergeten proefschrift). Bij de burgerlijke

stand in Nederhorst den Berg worden tussen 1901 en 1911 de namen bijgeschreven van onder andere nieuwkomers Sijbren Andela, Andries en Jacob Sievertsen, Nanne de Boer, Gijs Smits, Klaas Risselade en Dirk Oebele de Vries. Ruim vijftien mannen laten zich als nieuwe bewoner registreren. Het aandeel van tuinders in de Horstermeer neemt fors toe. De groentetuin van het Gooi bloeit. Vooral onder kwe-

kers in Noord-Nederland gaat de naam van het gebied rond als kans voor het starten van een eigen bedrijf.

Een enkeling probeert ook wat anders. Catrienus Hollander start in 1907 in de Horstermeer met een boomkwekersbedrijf, maar in 1912 geeft hij daar de brui aan en vertrekt naar het mekka onder de boomkwekers; het Zuid-Hollandse Boskoop.

De fel rode politieke kleur van de bewoners van het eerste uur verdween met het verstrijken van de jaren. Er kwam een ander kleurenpalet.

Een constante in de polder is de vrijheidsdrang en de ondernemingszin. Pieter Jan Prins promoveerde niet op zijn onderzoek, maar leverde wel een belangrijke bijdrage aan het vastleggen van de poldergeschiedenis. Met deze trilogie in Werinon over het verloren proefschrift is geprobeerd recht te doen aan het onderzoek van Prins, maar veel vragen zijn nog niet beantwoord. Een verloren foto, brief of ansichtkaart die ergens op een zolderverdieping onder het stof vandaan wordt gehaald, biedt soms een nieuwe perspectief. Maar er is meer! Veel polderverhalen werden van generatie op generatie doorverteld en kwamen nooit op schrift op de foto. Soms was dat maar beter ook, maar nu vele jaren later is dat misschien anders? Heeft de tijd zijn werk gedaan en kan er geschiedenis worden geschreven? Deze schrijver ving weleens wat op. Het verhaal van de Horstermeer is nog niet compleet. En zo hoort het ook met geschiedenis.

Slot

Even voor half vijf in de vroege morgen stapt een vrachtwagenchauffeur zijn kille cabine in. In de verte doorbreekt een haan de ochtendstilte. Aan de overkant van de weg inspecteert een andere trucker zijn dieplader voor vertrek. De werkdag in het zware transport begint. Bijna tegelijkertijd sturen de chauffeurs behendig hun wagen de verlaten Middenweg op. Een dikke ochtendnevel hangt boven de Horstermeer. Tot de N201 rijden ze achter elkaar aan, daarna scheiden hun wegen. Het land door, voor dag en dauw. Pas laat op de avond zullen de mannen Nederhorst den Berg weer zien. Meer dan honderd jaar geleden begonnen Siewertsen en Zwagerman ook bij het krieken van de dag. De schop werd hier al lang geleden (definitief) uit de grond getrokken

en het werk wordt nu door zware machines verricht. Of de chauffeurs van CITO of Zwagerman op de hoogte zijn van het rijke verleden van de Horstermeer is niet bekend. Toen en nu? Langs Nieuw Walden en over de Middenweg.

Bijlage 1

Interviews Pieter Jan Prins in 'het vergeten proefschrift' circa 1962 (integraal weergegeven:

Verslag van het interview met G. Andela)

Interview met de heer G. Andela, oud 67 jaar. De heer Andela is niet bij een kerkgenootschap aangesloten

De vader van de heer Andela is in 1902 naar Walden gekomen. Het was een vooruitstrevende man, die graag Friesland wilde verlaten omdat er niets te bereiken was, De grootouders van moederskant vormden in Pingjum een socialistisch centrum. Er waren in de straat waar de grootouders woonden weleens gevechten met de marechaussee en daardoor heet de steeg ook nu nog de oorlogssteeg. Nanne de Boer, de latere bedrijfsleider van Walden in de Horstermeerpolder, kwam veel bij de grootmoeder en grootvader van de heer Andela. Nanne de Boer liet zijn gezin in ongeveer 1901 in de steek en trok naar Holland. Hij was een uitstekend debater en zeer belezen. Waarschijnlijk kon zijn vrouw zijn ontwikkeling niet volgen en ontstond er zo verwijdering. Een zus van de grootmoeder van de heer Andela volgde de heer de Boer naar Amsterdam en sloot een vrij huwelijk met hem; dit huwelijk is later in de burgerlijke stand ingeschreven (dus omgezet in een huwelijk, dat voor de wet geldig is). Na enige omzwervingen kwamen ze op Walden terecht en waren er door hun vakbekwaamheid gewaardeerde krachten. Op advies van Nanne de Boer kwam ook de heer Andela naar Walden en met hem nog een aantal inwoners uit Pingjum. Later gingen ze met Bouke Rypma naar Nieuw Harmonie. Het was voor de meeste Friezen op Walden een grote teleurstelling. Er werd door de vakbekwame mensen hard gewerkt, maar omdat er veel kunstenaars en mensen die niet

wilden werken aanwezig waren, leverde het geheel niet genoeg op. Bovendien speelde zijn oom Nanne de Boer een beetje dubbelspel. Die had van Van Eeden al de toezegging gekregen, dat indien de zaak over de kop zou gaan, hij Nieuw Harmonie zou mogen behouden.

Daarom kreeg hij er belang bij, dat de zaak niet al te efficiënt verliep. Op de kolonie werd er veel gedebatteerd; het liep er allemaal wat stroef. Emons, de boekhouder, heeft zich vaak bij de vader van de heer Andela beklaagd over de gang van zaken op Walden. Dat kon op de duur nooit goed gaan. De heer Andela kan zich herinneren, dat er talrijke kunstenaars en belangrijke mensen op Walden en Nieuw Harmonie kwamen.

Carolina van Dommelen, een toneelspeelster, kwam er bijvoorbeeld veel. Ook mr. Jolles, een rechter uit Amsterdam, volgde de ontwikkeling met belangstelling. Evenals een directeur van een grote scheepvaartmaatschappij, de heer Ruysch.

In 1906 trokken de vader van de heer Andela en de heer Bouke Rypma uit de kolonie. Ondertussen was Nanne de Boer na het in eigendom verkrijgen van Nieuw Harmonie poldermeester van de Horstermeer geworden. Hij kreeg bovendien land voor niets van het polderbestuur indien hij de polderlasten van dat land voor zijn rekening wilde nemen.

De heer Rypma had intussen in de omgeving van Nieuw Harmonie een tuindersbedrijfje opgebouwd. Dit werd voor de heer de Boer aanleiding landspeculatie te beginnen, want hij kon nu aan bezoekers laten zien, dat tuinbouw in de Horstermeer mogelijk was, mede door de toepassing van kunstmest,

waarmee van Eeden als een van de eersten reeds in de tuin en landbouw had laten experimenteren op proefvelden.

Daar tuinbouw alleen mogelijk is in de polder bij voldoende afvoermogelijkheden van het water, gaf het polderbestuur aan de heer Andela en de heer Rypma opdracht sloten en greppels te graven. Het land werd nu beter verkoopbaar en daar er veel relaties waren tussen de bewoners van Walden en de bewoners van de kolonie te Nieuwe Niedorp, kwamen er veel inwoners uit Nieuwe Niedorp en omgeving naar de Horstermeer om er tegen lage prijs een eigen bedrijfje te kopen. Zo zijn o.a. de oude heer Waterdrinker en anderen hier gekomen. Het waren meestal mensen die niet onder een baas wilden staan en liever dag en nacht werkten dan bevelen te moeten opvolgen. Daar de vader de polder goed kende, door het sloten graven, kocht hij de beste stukken van de polder. Een Friese boer gaf hem hiervoor een renteloos voorschot. De vader van de heer Andela was in zijn jeugd Hervormd. Later raakte hij onder invloed van zijn vrouw van de kerk af. De moeder van de heer Andela was sterk op Domela Nieuwenhuis georiënteerd. Zo werd ook de vader anarchistisch, maar toch nooit zo fel als zijn moeder. De heer Andela weet nog dat Domela in Friesland zeer gezien was. Men beschermde Domela tegen aanvallen van de boeren, hiervoor was er steeds een bewaking met revolvers, indien Domela in Friesland sprak. De heer Andela heeft tot 1940 zo'n wapen in zijn bezit gehad als aandenken aan Domela.

teloos voorschot. De vader van de heer Andela was in zijn jeugd Hervormd. Later raakte hij onder invloed van zijn vrouw van de kerk af. De moeder van de heer Andela was sterk op Domela Nieuwenhuis georiënteerd. Zo werd ook de vader anarchistisch, maar toch nooit zo fel als zijn moeder. De heer Andela weet nog dat Domela in Friesland zeer gezien was. Men beschermde Domela tegen aanvallen van de boeren, hiervoor was er steeds een bewaking met revolvers, indien Domela in Friesland sprak. De heer Andela heeft tot 1940 zo'n wapen in zijn bezit gehad als aandenken aan Domela.

Omdat de dorpsagenten meer voelden voor de arbeiders, waarvan ze de ellende zo goed kenden, werden er in Friesland marechausseekazernes gesticht om revolutionaire bewegingen te onderdrukken. Zowel de vader van de heer Andela als hijzelf waren vrij anarchist; ze kenden Schermerhorn en Domela Nieuwenhuis van nabij. Ze waren lid van een geheelonthoudersvereniging en maakten daarvoor propaganda. Ook is de familie in de jeugd van de heer Andela korte tijd vegetarisch geweest. Maar dat konden ze lichamelijk niet volhouden. Waarschijnlijk is het vegetarisme door contact met Van Eeden gekomen. De heer Andela stelt hier nogmaals, dat de teleurstelling over de werkelijkheid op Walden voor zijn ouders zeer groot is geweest. De opzet was mooier dan de uitwerking in de werkelijkheid. Frederik van Eeden kwam wel bij hen thuis. Vooral in de Walden-periode, want toen was hij de huisarts van een ieder, die bij de kolonie hoorde. De heer Andela is nooit in hart en nieren antimilitarist geweest. Hij heeft voor het probleem van het geweld geen oplossing, Men moet toeslaan, indien men wordt aangevallen. De heer Andela is niet vrij opgevoed als latere generaties in de polder. Zijn vader was een ouderwetse Fries, die op orde en regelmaat was gesteld. Hij vindt dit wel juist en houdt er niet van, dat zijn

kinderen zich maar alles permitteren. Wel mogen ze hun eigen beroep en levensbeschouwing kiezen. Het zijn meer de mensen die na 1910 de polder zijn binnengekomen, die hun kinderen vrijer opvoeden. Toen zijn er ook plannen voor een humanitaire school gekomen. Daar was zijn vader echter in het geheel niet rijp voor. T.a.v. de politieke verhoudingen is er veel veranderd in de polder. De SDAP kreeg vroeger geen voet aan de grond. Men was meer links gericht. Vooral de communisten hadden vroeger nogal wat invloed. De heer Andela is nu voorstander van de PvdA. De heer Andela gelooft wel dat de PSP vrij veel stemmen in de polder zou krijgen. De onderlinge hulp was vroeger groot in de polder. Met ziekte liet men elkaar niet in de steek. Er was in het begin zelfs een organisatie voor, onder leiding van Jan Dekker. Nu is dat minder, maar toch niet geheel verdwenen.

De polder verandert de laatste jaren wel van karakter. Er komt veel import binnen, vooral katholieken. Dat vindt de heer Andela jammer, want de eenheid heeft er onder te lijden. De Heer Andela heeft liever niet dat zijn zoons in de tuinbouw gaan. Het is een mooi vak, maar men moet te hard werken en dan deelt men nog niet in de welvaart. Willen zijn kinderen in de tuinbouw, dan kunnen ze zijn bedrijfje krijgen, maar hij gelooft niet dat ze dat zullen doen. De oudste zoon, die de mulo dit jaar zal aflopen, heeft er totaal geen zijn in. De heer Andela denkt niet, dat over een aantal jaren de situatie nog zo slecht zal zijn. Er worden te veel bedrijven opgeheven en dan wordt de groente vanzelf duurder.

Bijlage 2

Aantal inwoners in Nederhorst den Berg tussen 1881 en 1914

Jaartal	Aantal inwoners	Jaartal	Aantal inwoners
1881	1089	1898	1354
1882	1104	1899	1346
1883	1148	1900	1378
1884	1187	1901	1405
1885	1171	1902	1466
1886	1162	1903	1477
1887	1209	1904	1460
1888	1183	1905	1465
1889	1229	1906	1520
1890	1224	1907	1529
1891	1252	1908	1577
1892	1296	1909	1639
1893	1326	1910	1629
1894	1332	1911	1700
1895	1330	1912	1756
1896	1335	1913	1816
1897	1349	1914	1818

Verslag van de heer A. Smits, Rooms Katholieke godsdienst, oud 62-jaar

De vader van de heer Smits kocht het land van Nanne de Boer, de bedrijfsleider van Van Eeden. De vader van der heer Smits was varkenshandelaar in de Haarlemmermeer. Hoe de vader er toe gekomen is naar de Horstermeer te gaan, weet de heer Smits niet. De heer Smits heeft zich weinig met de bevolking van de polder bemoeid; men moest hard werken, om het hoofd boven water te houden. Hij had wel in zijn leven ervaren dat de verdraagzaamheid

er groot was. De heer Smits had veel buren gehad en daar nooit geen ruzie mee gehad. Vaak waren de niet-katholieken als mens beter geweest dan zijn katholieke buren. Er was trouwens in de Horstermeer toch weinig ruzie. De heer Smits had het best naar zijn zin in de polder, wanneer maar geen gesprekken over godsdienst en politiek voerde, dan was het er goed uit te houden. De mensen in de polder zijn meestal heel geschikt; alleen enkele wilde anarchisten die vroeger in de polder woonden, waren toch geen nette mensen geweest. Het blijkt, dat de heer Smits nauwelijks in de gaten heeft gehad, welke richtingen op levensbeschouwelijk en politiek gebied er in de polder waren en nog zijn. Het tuinbouwbedrijf en zijn eigen kerk hebben al zijn aandacht opgeëist.

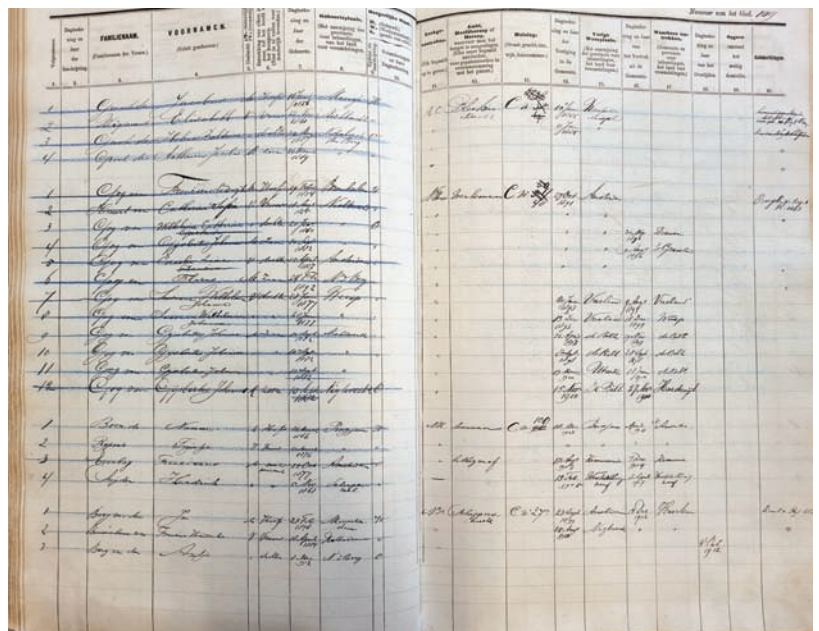
Verslag van het interview met de heer Westhoff, N.H kerklid, oud 64 jaar en machinist van het watergemaal

De vader van de heer Westhoff was opzichter in de polder, toen deze nog aan een maatschappij behoorde. Het land werd door de boeren uit de omgeving veracht. De polder was in de 17e eeuw al een keer drooggemalen, maar later weer onder water gelopen. Aan het eind van de 19e eeuw is ze weer drooggemaakt. Er was veel brak water in de polder en het vee ging er dood. Bovendien waren de polderkosten hoog. Sommige boeren, die het toch wilden proberen hebben er tonnen verloren. De goede tuinders hebben het wel gered; de slechten konden het niet bolwerken. Daarom is er zoveel verloop in de polder geweest. De heer Westhoff kan zich nog herinneren, dat er brood werd gevent van 'Walden' uit. Van Eeden had het goed voor, maar het ging niet. Wat hij wou, dat ging er

bij de mensen nog niet in. De polder stond later bij de boeren uit de omgeving ook door de bevolking in een slechte reuk. De heer Westhoff heeft, hoewel hij uit het oude land kwam en daar ook op school is gegaan, zijn meeste kennissen in de polder wonen. Hoewel de heer Westhoff afkerig is van socialistische ideeën, vind hij dat de toestanden vroeger erbarmelijk slecht waren. Er is bij hem veel reserve tegen andersdenkenden, maar kan toch goed met hen overweg. Hij heeft veel waardering voor de mensen in de polder en vindt dat de daden van de mensen belangrijker zijn dan hun richting. Hij heeft toch ook wel veel geleerd van al die verschillende richtingen, die in de polder waren.

Op den duur paste de heer Westhoff niet meer zo goed in oude omgeving. Dat de verdraagzaamheid in de polder zo groot was, maakte het leven er gemakkelijker op. De heer Westhoff kan zich een vergadering herinneren in Nederhorst den Berg waar prof. Pos die een neef aldaar had wonen, het woord voerde. De neef die niet wist dat prof. Pos humanistisch was gaan denken, heeft er later in de dorps-gemeenschap zeer veel moeite mee gehad. ■

Kijkje in het bevolkingsregister van Nederhorst den Berg

Bijlage 3

Overzicht in volgelvlucht van de vestiging van nieuwe inwoners in Wijk C in Nederhorst den Berg in de periode 1881-1914, waarin de Horstermeer toen was ingedeeld*
Afkomstig uit bevolkingsregister Nederhorst den Berg 1883-1914 archief Gooi en Vechtstreek

<i>Jaar vestiging</i>	<i>Naam (gezinshoofd)</i>	<i>Beroep</i>	<i>Afkomstig uit</i>	<i>Opmerking</i>
1881	Arie Willem Roukens	machinist	Rotterdam	
1881	Jacobus Rietveld	werkman	Nigtevecht	
1881	Gijsbert Timmerman	werkman	Nigtevecht	
1881	Cornelis Snel	broodbakker	Kortenhoef	
1882	Jakobus Stalenhoef	kleerbleeker	Hilversum	
1882	Adrie de Vries	werkman	Ouderkerk a/d Amstel	
1882	Bart Combeen*	werkman	Haarlemmermeer	
1882	Johannes Beets	veehouder	Broek op Langendijk	In 1886 vertrokken naar Ouderkerk a/d Amstel
1883	Hennie Gees	timmerman	Gouda	
1883	Cornelis de Bree	werkman	Tienhoven	
1883	Antonie Bieseman	machinist	Haarlem	
1883	Andries van Kooten	machinist	Rotterdam	Vertrokken in 1890
1883	Petres Steijlaart	werkman	Holten	Wonend in een keet in de Horstermeer
1883	Johannes Faber	werkman	Graauw (Zeeland)	Vertrokken naar Naarden in 1885
1883	Teunis de Geus	stoker	Giessendam	Overleden op 30-06-1902
1884	Hendrik Hennipman	veehouder	Loosdrecht	
1884	Jan Kraaij	veehouder	Zaandam	Vertrokken in 1894 naar Huizen
1884	Willem van der Velde	werkman	Weesperkarspel	
1884	Dirk Geelink*	arbeider	Vinkeveen	
1884	Claas Geerdink		Naarden	Wonend in een ark in de Horstermeer
1884	Cornelis Vlaanderen	sloter	Ankeveen	
1884	Egbert Das	werkman		Wonend in een keet in de Horstermeer, vertrokken in 1884
1884	Egbert van Eiken	werkman		
1884	Cornelis van Stoffelen	stoker	Nieuwerkerk a/d IJssel	Overleden in 1887
1884	Jacob Albeier	werkman	Weesperkarspel	
1884	Nelis van der Velde	werkman	Weesperkarspel	
1885	Hendrik Brons	machinist	Amsterdam	Vertrokken in 1891 naar Amsterdam
1885	Leendert de Beer	timmerman	Purmerend	
1885	Johannes de Vries	werkman	Amsterdam	
1885	Jan Loosman	veehouder	Ermelo	
1885	Bastiaan van Kooten	landbouwer	's-Graveland	In 1886 vertrokken naar Aalsmeer
1885	Johannes van den Hogen		Amsterdam	Wonend in een keet in de Horstermeer
1885, 02-05	Dirk Alberts	timmerman	Haarlemmermeer	Vertrokken op 09-12-1885
1885	Willem van Bekkum		Nieuwer Amstel	Vertrokken naar Kortenhoef**
1885	Gerritje Rijkse	schaapsherder	Haarlemmermeer	Overleden op 2-04-1888
1886	Reindert Kool	landbouwer	Kortenhoef	Vertrokken in 1887 naar Bussum
1886	Arie zijl	werkman	Zuilen	
1886	Teunis Versteeg	werkman	Vreeland	
1886	Joost Schienen	veehouder	Vreeland	Vertrokken in 1907 naar Harmelen
1886	Jan van Teenicken	broodbakker	Zevenaar**	
1886	Jacob de Jong	werkman	Ouder Amstel	
1886	Willen van Eefelen	werkman	Zaandam	Wonend in een keet in de Horstermeer, vertrokken op 10-09-1889
1886	Arie Tuil	arbeider	Zuijlen	
1887	Wijnand van Stam	arbeider	Nigtevecht	
1887	Peter Stijlaart	werkman	Nieuwer Amstel	
1887	Gerardus van Zentveld	landbouwer	Vreeland	Vertrokken naar Vreeland in 1901
1887	Johan Oudenhagen*	warmoezenier (kweker)	Baarn	
1888	Willem van Pattenburg*	schaapsherder	Soest	
1888	Gijsbert de Bruin	landbouwer	Hilversum	
1889	Hendrik Kok	werkman	Vreeland	
1889	Gerrit van Huisstede	arbeider	Loosdrecht	
1889, 14-10	Adriaan Bogers	werkman		Vertrokken naar Weesp op 8-11-1889

VERVOLG

Jaar vestiging	Naam (gezinshoofd)	Beroep	Afkomstig uit	Opmerking
1890	Jan Kok	schaapsherder	Laren	Vertrokken in 1892 naar Laren
1890	Cornelis Nieuwendijk	***	Vinkeveen	
1890	Cornelis Dolman	werkman	Loosdrecht	
1890	Johannes van Osfelt*	werkman		
1890	Johannes Boelhouwer	werkman	Vreeland	
1890	Johannes Gruiken*	Werkman	Vreeland	
1891	Pieter van Kouterik	werkman	Kortenhoef	
1891	Lodewijk Catrinus van Gog	werkman	Amsterdam	
1891	Bernardus Schenkel	werkman	Weesperkarspel	In 1891 vertrokken naar Vreeland
1891	Dirk de Jong	werkman	Ouder Amstel	
1891	Jilles Coljee	werkman	Ruwiel	
1892	Jan Westhoff	opzichter	Wijhe	Overleden in 1907
1892	Johannes Pouw	werkman	Kortenhoef	
1892	Wijnand van Lam		Driebergen	
1892	Johannes Boon	werkman	Woerden	
1892	Willem Hol	schaapsherder	Amerongen	
1894	Gerard Haazen*	werkman	Weesperkarspel	
1894	Pieter Rigter	jachttopziener	Castricum	
1894	Pieter Boelhouwer	werkman	Heerde	
1895	Willem van der Wetering	werkman		
1896	Jacob Teunissen	werkman	Vreeland	
1896	Reijer Kopier	hoepelmaker	Breukelen	
1896	Johannes Hagen	boerenknecht	Kortenhoef	
1896	Arie de Jong	werkman	Utrecht	
1897	Albert Floor	boerenknecht	Vreeland	
1897	Cornelis Hoijer	werkman	Hilversum	
1898	Dries van Weeghel	sloter	Vreeland	
1898	Hendrik van Heusden		Nigtevecht	
1898	Johannes Aaten	boerenknecht	Weesperkarspel	
1902	Gerrit Bouwer	veehouder	Breukelen	Vertrokken in 1909 naar Jaarsveld
1902	Gerrit van Weeghel	werkman	Vreeland	
1902	Herman Kalf	werkman	Hilversum	
1902	Jan Marsman		Rozenburg	
1902	Jan van Hemert		Kortenhoef	Vertrokken in 1906 naar Kortenhoef
1903	Sijbren Andela	werkman	Wonseradeel	
1903	Nanne de Boer	timmerman	Bussum 1	Vertrokken in 1911 naar Amerika
1903	Thomas Jans Althuis	werkman	Menaldum	Vertrokken in 1907 naar Menaldum
1903	Jan Goedendorp		Rotterdam	Overleden in 1906
1903	Gerrit Schrieman*	werkman	Amsterdam	
1903	Jacob Hasting*	arbeider	Ede	Hilversum
1904	Jan Willem Blok	werkman	Vreeland	
1904	Nelis van Oostereng	arbeider	Vreeland	
1904	Jan van Bodegraven	warmoezenier (kweker)	Zijpe	Vertrokken in 1905 naar Zijpe
1904	Klaas Risselade	werkman	Wonseradeel	
1905	Hendrik van den Broek	veehouder	Kamerik	
1905	Rijpke Rijpma	werkman	Wonseradeel	
1905	Cornelis de Leeuw	werkman	Watergraafsmeer	Ankeveen
1905	Arie van der Roest	werkman	Diemen	
1905	Pieter Cornielje	tuindersknecht	Jutphaas	
1905	Andries Siewerten	warmoezenier (kweker)	Oude Niedorp	
1906	Dirk Oebele de Vries	werkman	Zeist 2	
1906	Simon Akkerman	werkman	Winkel	
1906	Gerrit Spaan	landbouwer	Heerhugowaard	
1906	Jacob Siewertsen	warmoezenier (kweker)	Berkhout	
1906	Albert Dekker	veehouder	Schagen	
1907	Catrinus Hollander		Boskoop	Vertrokken in 1912 naar Boskoop
1907	Regien Schrieken*	werkman	Schagen	
1907	Arie de Jong	werkman	Weesp	
1907	Cornelis Fokker	veehouder	Loenersloot	
1907	Gijs Kruiswijk	veehouder	Loenersloot	

*Naam niet goed leesbaar

VERVOLG

Jaar vestiging	Naam (gezinshoofd)	Beroep	Afkomstig uit	Opmerking
1907	IJsbrand Kuiper	Werkman	Barsingerhorn	
1908	Cornelis van Jaare*	landbouwer	Haarlemmermeer	Vertrokken in 1913 naar Haarlemmermeer
1908	Jan van der Tol	landbouwer		
1908	Johannes de Jong	veehouder	Haarlem	Vertrokken in 1910 naar Nieuw-Vennep
1908	Gijsbert Smits		Haarlemmermeer	
1908	Frans de Boer	landbouwer	Henneradeel	
1908	Gerrit Spaan	landbouwer	Heerhugowaard	
1908	Johannes van der Heide	werkman	Haarlemmermeer	
1908	Bouwke Rijpma	werkman	Wonserdeel	
1909	Willem Overes	landbouwer	Leimuiden	
1909	Willem Kuiper	tuinbouwer	Amsterdam	
1910	Pieter Pronk	landbouwer	Sloten	
1910	Gerrit den Bouwmeester		Ankeveen	
1910	Bouke Veltman	landbouwer	Workum	
1910	Jan van Dijk	landbouwer	Nieuwer Amstel	Vertrokken in 1913 naar Nieuwer Amstel
1910	Johannes van Drie	werkman	Hilversum	
1910	Evert Oosterbroek	werkman	Kortenhoeft	
1910	Jacob Hobbes	landbouwer	Zuid Scharwoude	
1911	Jan Wiersma	veldarbeider	Blaricum ³	
1911	Jan Blom	landbouwer	Hensbroek	
1911	Dirk Evers	landbouwer	Zuid-Scharwoude	
1911	Arend Wiersma	tuinier	Blaricum ⁴	
1911	Dirk van Gulik	warmoezenier (kweker)	Broek op Langendijk	
1911	Jan de Vries	landbouwer		
1911	Jacob Haag	landbouwer	Heerhugowaard	
1912	Jan Bosman	timmerman	Nijmegen	Kortenhoeft
1912	Pieter Dekker	warmoezenier (kweker)	Beemster	
1912	Simon Groeneveld	warmoezenier (kweker)	Broek op Langendijk	
1912	Johannes Fontaine	veehouder	Sloten	Vertrokken in 1913 naar Amsterdam
1912	Jacob Zwagerman	landbouwer	Hoogkarspel	
1912	Cornelis van Veen		Koedijk	
1912	Niclaas van der Blonk	warmoezenier (kweker)	Uitgeest	
1912	Gerard Zwevelsman*	landbouwer	Vreeland	
1912	Nicolaas Groeneveld	warmoezenier (kweker)	Zuid-Scharwoude	
1912	Willem Ravensbergen	landbouwer	Katwijk	
1912	Pieter Waterdrinker	landbouwer	Oude Niedorp	
1912	Herman Kroone	Warmoezenier (kweker)	Ouddorp	
1912	Jacob Dekker	Warmoezenier (kweker)	Broek op Langendijk	
1913	Lambertus van Benschop	arbeider	Abcoude	
1913	Marten Hooijenga	werkman	Arum	
1913	Dirk Nota	boomkweker	Beemster	Weesp
1913, 25-02	Cornelis Norbert	groentenkweker	Utrecht	Vertrokken naar Utrecht september 1913
1913	Dirk van den Bosch	veehouder	Vinkeveen	
1913	Jan van Huisstede		Kortenhoeft	
1913	Cornelis van der Helm	landbouwer	Haarlemmermeer	
1913	Sijbe Postma	schoenmaker	Blaricum ⁵	
1913	Cornelis Bos	stoker	Weesperkarspel	Vertrokken in 1913 naar Weesperkarspel
1913	Dirk Verwoerd	arbeider	Sleeuwijk	Wonen in een ark in de Horstermeer
1913	Willem Verkaaick*	koopman	Vreeland	
1913	Johannes van Mourik	hoepelmaker	Vianen	
1913	Bertus van Manen	timmerman	Werkendam	
1913	Leonardus Bouwer	hoepelmaker	Vianen	
1913	Jacob Gons	timmerman	Barsingerhorn	
1913	Jan Dekker	landbouwer		
1913	Cornelis Johannes v. Staasse*	landbouwer	Haarlemmermeer	Vertrokken in 1914 naar 's-Graveland
1913	Klaas Huisman	machinist	Rijssenhout	
1914	Erasmus van Hemert*	werkman	Kortenhoeft	
1914	Reinier Hill*	kruidenier	Haarlemmermeer	
1914	Klaas Kostelijk	arbeider	Broek op Langendijk	

*Naam niet goed leesbaar

Horstermeerse tuinders poseren in hun pas gestichte veiling

van de Middenweg in Horstermeer

Bouw van de boerderij van Sybren Andela (1903).

De familie Gons, Middenweg

Sybren Andela en J. Andela-Rijpma

Dirk Oebeles en zijn vrouw op de foto

Hoe de samenvoeging het dorpsbeeld veranderde in Nederhorst den Berg

Van gemeentehuis tot woonlocatie

Claudette Baar - de Weerd

Nadat in het raadhuis annex woonhuis van de secretaris (Voorstraat 5) uit de achttiende eeuw en enkele aangrenzende woonhuizen gedurende de negentiende eeuw de gemeente haar bestuurstaken heeft uitgevoerd, waren de Bergers trots op hun nieuwe gemeentelijk onderkomen.

Een pand, eveneens aan de Voorstraat, dat in 1935 in gebruik kon worden genomen. Het heeft 67 jaar dienst gedaan als gemeentehuis tot de samenvoeging in 2002 van de gemeenten Ankeveen, Kortenhoef, Loosdrecht en Nederhorst den Berg tot de gemeente Wijdemeren. Om uiteindelijk in 2019 te worden afgebroken en plaats te maken voor een woonlocatie.

gehuurd te worden en de veldwachter en zijn gezin kregen ook een eigen woonruimte. De werkzaamheden van de gemeente namen toe en zo ook het papierwerk. In de raadsvergadering van 27 september 1934 wordt besloten tot de aankoop van een groot pand met schuur en erf aan de Voorstraat 35. Tot grote vreugde van het – weliswaar kleine – ambtenarenkorps.

Het gebouw dateert uit 1901, maar moet verbouwd worden om het gebouw geschikt te maken als gemeentesecretarie. Het wordt een sobere verbouwing: de benedenverdieping wordt als secretarie ingericht en de bovenverdieping tot woning voor de veldwachter. De schuur wordt ingericht als brandweergarage en arrestantenlokaal. In de raadsnotulen staat: *De voorzitter deelt mede dat alles zo zuinig mogelijk gedaan zal worden en ook reeds zo eenvoudig mogelijk is opgezet.* Op 4 april 1935 wordt het nieuwe gemeentehuis aan de Voorstraat 35 feestelijk geopend.

Nederhorst den Berg groeit uit zijn 'jas'

Een aantal jaren voldoet het nieuwe onderkomen aan de behoeften. Maar de eisen die aan de secretarie en de ambtenaren worden gesteld nemen steeds meer toe. En in 1949 is er al sprake van ruimtegebrek. Er moet drastisch verbouwd worden. De raadzaal wordt vergroot, er komt een aparte kamer voor de gemeentesecretarie alsmede twee loketten voor het publiek. De veldwachter heeft inmiddels een eigen woning gekregen, de daardoor

Raadhuis annex woonhuis secretaris Voorstraat 4/5

Op naar een nieuw gemeentehuis

Aanvankelijk was het gemeentebestuur in 1868 blij met de verkregen ruimte aan de Voorstraat: de burgemeester en zijn gezin kregen meer ruimte in hun woning (Voorstraat 5). Er hoefde niet meer een aparte vergaderruimte

verkregen ruimte moet de plek worden van de bode/conciërge. De brandweergarage wordt omgebouwd tot een echt politiebureau met arrestantencellen. Het vernieuwde gemeentehuis wordt op 6 oktober 1951 officieel in gebruik genomen.

Nederhorst den Berg groeit en groeit en daarmee ook de gemeentelijke werkzaamheden. De raadszaal is te klein geworden om de raadsleden en het publiek te herbergen. Men besluit daarom de raadsvergaderingen te houden in het Jeugdgebouw van de Hervormde Gemeente aan de Kerkstaat of in het R.K.-Parochiehuis aan de Dammerweg. Ook de politie en de brandweer moeten een ander onderkomen zoeken om ruimte te creëren. In 1978 vertrok de brandweer naar de overkant. Zij trokken in de niet meer in gebruik zijnde 'School met den Bijbel' aan de Dammerweg. De politie huisde lange tijd in twee containers tot zij eind 1983 het postbureau aan de Overmeerseweg konden betrekken. Ondertussen zocht de gemeenteraad naarstig naar een oplossing voor haar ruimteprobleem.

Waar komt de groei vandaan?

Het van oorsprong uit vier kernen bestaande dorp, Hinderdam, centrum Nederhorst den Berg, Overmeer en Horstermeer, kregen een betere verbinding met elkaar. Een belangrijke rol hierbij speelde de demping van de dwarsdoor het dorp lopende Reevaart, die in 1967 van start ging met de aanleg van een dam. Het begin van grote veranderingen. Allereerst werd het mogelijk het de aangekochte weilanden tussen het dorp en de Vecht bouwrijp te maken. Dit had tot gevolg dat in de jaren 70 een nieuwe woonwijk tot ontwikkeling kwam in de Horn- en Kuijerpolder. Woningzoekenden die niet alleen uit Nederhorst den Berg

Het Gemeentehuis, Voorstraat 35, 1935

maar ook uit Weesp en Amsterdam kwamen vonden er een woning. Philips-Duphar, gevestigd in Weesp, had namelijk een optie op een aantal huur- en koopwoningen en zorgde op deze wijze voor een onderkomen van haar werknemers. De subsidies die verstrekt werden maakte de koopwoningen zeer aantrekkelijk. De heersende woningnood in het dorp was met deze nieuwbouw nog niet opgelost.

Nadat de Horn- en Kuijer volgebouwd was, ging de volgende uitbreiding van start: de Uiterdijksehof. Bijzonder was dat hier zogenaamde Duplex-woningen kwamen, met een beneden en een bovenwoning voor starters of alleen gaanden. Deze wijk bereikte eind jaren 70 haar voltooiing. Nog steeds nam de behoefte aan woonruimte toe en werd het opspuiten van de Blijkpolder aangevangen. De eerste woningen verschenen hier in 1980 en deze polder zou in zo'n vijf jaar haar huidige bewonersomvang bereikt hebben.

Bij al de genoemde bouwprojecten werd een keuze gemaakt voor een mengeling van sociale woningbouw, huurwoningen en luxe koopwoningen. En zo nam de bevolking van Nederhorst den Berg toe, wat de gemeente noopte haar bestuurlijke behuizing weer verder uit te breiden.

Niet over één nacht ijs

Terug naar het gemeentehuis dat kampte met steeds meer ruimtegebrek. Sedert 1975 vergaderde men over drie alternatieven: verbouwing van het bestaande pand, nieuwbouw op de plek van het huidige pand of nieuwbouw elders.

Het Gemeentehuis na verbouwing in 1951

Burgemeester en Wethouders dienen uiteindelijk in de raadsvergadering van 9 oktober 1980 een voorstel in om tot verbouw en uitbreiding van het gemeentehuis over te gaan. Het voorstel wordt verworpen. Er zijn veel vragen op bouwkundig en financieel gebied. B.&W. laten het er niet bij zitten. Zij nodigen twee architectenbureaus uit om een ontwerp in te leveren. Na het raadplegen van de plannen door een commissie van deskundigen, besluit de gemeenteraad op 13 mei 1982 voor een ontwerp te kiezen.

Weer komen er vragen op tafel: er staat een gemeentelijke herindeling aan te komen, moeten we daarom niet kiezen voor noodvoorzieningen? In december 1982 valt het definitieve besluit: achter het oude pad komt nieuwbouw voor kantoren; het bestaande pand wordt geschikt gemaakt voor publieke taken en er wordt een raadzaal aangebouwd. Op 21 maart 1983 beginnen de werkzaamheden.

Het werk in het gemeentehuis gaat gewoon door met als gevolg dat er behoorlijk geïmproviseerd moet worden. Regelmatig verhuist een afdeling naar een andere plek, alles komt onder het stof te zitten. En niet te vergeten er is een enorme geluidsoverlast. Voor huwelijken wordt gedurende de verbouwing uitgeweken

naar de recreatiezaal van het bejaardencentrum 'De Kuijer' tot groot genoegen van de bewoners.

Aan alle ongemakken komt een eind, zo ook hier. In februari 1984 kan elke dienst zijn eigen werkruimte in gebruik nemen waarna op 28 juni 1984 de officiële opening volgt.

De eerste van vele feestelijke activiteiten die op het plein voor het gemeentehuis plaats zullen vinden. Met als hoogtepunt van het jaar het vieren van Koninginnedag. Deze begon steevast met een versierde fietsenoptocht door het dorp, voorafgegaan door de drumband van Crescendo, die eindigde bij

het gemeentehuis. De burgemeester maakte de winnaar(s) van de versierde fietsen bekend onder het genot van een oranjebitter. Dit drankje werd niet alleen door hem genuttigd maar door genodigden, lintjesdragers en uiteraard ook door de aanwezige inwoners.

Samenvoegingswolken pakken samen

Eerdere pogingen

De bestuurlijke rust was helaas van korte duur, samenvoegingsgeruchten duiken op. Nu is dat niets nieuws. Uit de Napoleontische tijd (1806-1813) dateren de eerste plannen om Nederhorst den Berg met Nigtevecht en Ankeveen samen te voegen tot één gemeente, waarbij de gemeentegrenzen regelmatig verschoven. Nederhorst den Berg blijft echter een zelfstandige gemeente met een eigen gemeentebestuur. In de eerste helft van de twintigste eeuw volgen er nog verscheidene pogingen onder andere in 1946. Toen lag er een

voorstel op tafel voor het samengaan met Vreeland en Nigtevecht, compleet met een brug over de Vecht vanwege de bereikbaarheid van het laatste dorp. Vreeland zou afvallen en dan zou er een Noord-Hollandse gemeente van 2900 inwoners overblijven. Ook dit plan gaat niet door.

Zo'n twintig jaar later volgt er een opleving voor deze variant. Er komt in 1973 een ontwerpregeling gevolgd door een hoorzitting voor de bevolking. Het voorstel wordt uitgebreid bediscussieerd in de gemeenteraad van Nederhorst den Berg. Ook dit alles blijft zonder gevolgen. Uiteindelijk zal Nigtevecht in 1989 bij de gemeente Loenen gevoegd worden.

Van gerucht naar werkelijkheid

Geruchten over het opheffen van de gemeente Nederhorst den Berg, aldus de *Gooi & Eemlander* van 25 maart 1986, maken de toenmalige burgemeester de heer Goudberg erg boos. Te meer daar B. & W. van niets weten. Een paar dagen later komt de krant met het bericht dat de Commissaris van de Koningin de zaak sust door toe te lichten dat er een commissie komt die de bestuurlijke problemen van de Vechtstreek gaat inventariseren. Vervolgens zal de commissie een advies uitbrengen. De ophef is dus voorbarig, want een beslissing tot samenvoegen kost jaren van voorbereiding.¹⁾

Hij krijgt gelijk in de zomer van 1996 gaat een werkgroep van de gemeenteraad zich buigen over herindeling of samenwerking met 's-Graveland, Loenen en Loosdrecht of met Weesp, Muiden en Loenen. Uitgangspunt blijft dat Nederhorst den Berg zelfstandig wil blijven. In september wordt er in het lokale café, *het Spiegelhuys*, een informatieavond belegd over eventuele bestuurlijke herindeling. Er is weinig belangstelling, *Bestuurlijke samenwerking leeft niet onder de bevolking* aldus gemeentesecretaris Jansen.

In maart 1997 volgt opnieuw een peilavond voor de Bergse inwoners. Daar spreekt men zich uit tegen een samengaan met Weesp. Dit naar aanleiding van een voorstel om samen met Weesp, Muiden en Muiderberg op te gaan in de gemeente *Vechtsteden*. Die avond wordt duidelijk dat de voorkeur uitgaat naar samenvoeging met de gemeente 's-Graveland (die sinds 1960 al bestaat uit 's-Graveland, Ankeveen en Kortenhoef) en Loosdrecht. Wel moet er duidelijkheid komen op welke wijze er samengewerkt gaat worden. De betreffende gemeenteraden van de dorpen stemmen in februari 1998 in met het plan voor een fusie. Dit plan moet verder uitgewerkt worden door de provincie Noord-Holland en voorgelegd worden aan de provincie Utrecht. Het streefdoel is een samengaan per 2002. De Provinciale Staten van Noord-Holland zijn unaniem voor dit plan.²⁾

Plattegrond Nederhorst den Berg: 1. Horn- en Kuijer (1979), 2. *De Blijk* (1988), 3. *Nedervecht* laatste uitbreiding (2020)

Op naar een nieuwe gemeente

De Provinciale Staten van Utrecht is het echter op voorhand oneens met het plan. Zij willen eerst een onderzoek of de beleidsmatige samenwerking tussen die gemeente wel een vooruitgang is. Bovendien is zij sceptisch over het draagvlak onder de bewoners in Loosdrecht over dit samengaan. Een informatieavond op 4 februari 1999 te Loosdrecht maakt duidelijk dat er nogal wat tegenstand is voor de fusie en de overstap naar de provincie Noord-Holland.³⁾ De eventuele samenvoeging van de drie gemeenten zou betekenen dat Loosdrecht bij de provincie Noord-Holland komt. Met als gevolg dat beide provincie is discussie gaan over waar de grens moet komen te liggen. De Commissaris van de Koningin van Utrecht, B. Staal, ziet het Loosdrechtse plassegebied, de plassen van Vinkeveen en de Vechtstreek als een eenheid die bestuurlijk bij Utrecht hoort.⁴⁾ Het bakkeleien over de provinciegrens zou nog een tijdje voortduren.

Het *Weesper Weekblad* meldt op 3 december 1999 dat Minister Peper van Binnenlandse Zaken het plan overneemt, inclusief de provinciale grenswijziging. Het gehele plan wordt ingediend bij de Tweede Kamer, gevolgd door een wetsontwerp in 2000.

De eerste gezamenlijke raadsvergadering van 's-Graveland, Loosdrecht en Nederhorst den Berg vindt plaats op 18 april 2000 in *het Spiegelhuys* te Nederhorst den Berg, die gekenmerkt wordt door een gezellige en positieve sfeer.⁵⁾

Behalve gezamenlijk vergaderen moet de nieuwe gemeente ook een nieuwe naam krijgen en een nieuw onderkomen voor haar ambtenarenapparaat. Het eerste is snel opgelost: Uit een lijst met vijftig namen koos een adviescommissie van drie heren onder leiding

Afb. 5. Koninginnedag voor het Gemeentehuis

van oud-wethouder en historicus, prof. D. Blok, unaniem voor de naam *Gemeente Wijdemeren*.⁶⁾ De dorpen behouden wel hun eigen naam en zal boven de gemeentenaam op de borden staan.

Het tweede punt, een nieuw en ruim onderkomen, zou nog enige voeten in de aarde hebben.

Het doek valt voor het oude gemeentehuis. Eerst volgde er nog een hoorzitting op 13 oktober 2000 over Wijdemeren bij de vaste Kamercommissie naar de voors en tegens over de vorming van Wijdemeren. Gehoord worden bewonerscommissie Horstermeerpolder, Curtevennestichting, gedeputeerde Meijdam van de provincie Noord-Holland, de burgemeesters van 's-Graveland en Nederhorst den Berg en het college Gedeputeerde Staten van Utrecht. Vooruitlopend op het besluit van de Tweede Kamer begin 2001, zoeken de grote partijen van Wijdemeren, VVD, CDA, D66 en PvdA elkaar al op, denkend aan lokale partijen voor Wijdemeren. Uiteindelijk zal 1 januari 2002 de nieuwe gemeente Wijdemeren een feit zijn, nadat de ministerraad akkoord is

Wat te doen met het oude gemeentehuis?

Geruchtenstroom

Na de verhuizing van alle diensten en ambtenaren naar de nieuwe behuizing aan de Rading te Loosdrecht, volgt een periode waarin een stroom van geruchten een belangrijke rol speelt. Zoals: *Het gemeentehuis wordt verkocht aan een projectontwikkelaar; Er komt een flatgebouw van 5 à 6 verdiepingen;* en ga zo maar door. Het eerste klopte, het gebouw en de grond worden verkocht aan Van Oostrum en Van Laar.

Het bestemmingsplan voor deze percelen moet gewijzigd worden voordat er gewerkt kan worden aan een nieuwe bestemming. Wat niemand kon voorzien was dat het nog 16 jaar zou duren voordat er überhaupt iets van de grond zou komen.

Sloop Gemeentehuis maart 2019 (foto Vastgoedberichten)

Protesten tegen bouwplannen

De gemeente Wijdmeren organiseert een informatiebijeenkomst op 28 juni 2005 in verband met de bouwplannen op het terrein van het voormalige gemeentehuis. Het college wil op deze plek woningbouw omdat er zo'n 257 woningzoekenden zijn in Nederhorst den Berg. Het zullen koopwoningen worden voor starters en senioren. De officiële procedure voor het bouwplan zal in augustus/september 2004 worden gestart.¹²⁾ Door middel van publicatie in het Wijdmerenjournaal worden de bewoners hiervan op de hoogte gesteld.

Op 5 april 2005 nemen B. & W. van Wijdemeren het besluit tot verlenging van de vergunning/vrijstelling voor het oprichten van 20 appartementen en het gebruik van onbebouwd gebleven grond op het adres Voorstraat 35. Met als gevolg een regen van bezwaarschriften van niet alleen omwonenden, maar vanuit het hele dorp.

Er komt een hoorzitting in het gemeentehuis Wijdmeren te houden op 18 juli 2005 aan de Rading 1 te Hilversum. Tot dan toe heeft de gemeente weinig actie ondernomen om met de indieners van de ca. 1700 bezwaarschriften in contact te komen.¹³⁾

Kortom het hele bouwplan ligt stil door de diverse bezwaren van allerlei kanten. De Wijdmerse Webkrant meldt op 30 oktober 2010 dat er 1251 protesthandtekeningen zijn opgehaald tegen de hoogbouw aan de Voorstraat 35. Er worden nog pogingen gedaan om het oude gemeentehuis een sociaal/culturele bestemming te geven in samenwerking met het wijksteunpunt de Spot aan de Blijklaan. Maar B. & W. is gebonden aan het contract met de projectontwikkelaar van het nieuwbouwproject.¹⁴⁾

Wooncomplex 'Het Raedthuys'

Hoe nu verder?

Het gemeentehuis aan de Voorstraat 35 verloederd en het geduld van de projectontwikkelaar raakt op. Het komt tot een confrontatie met Van Oostrom Ontwikkeling. Na acht jaar praten met de Gemeente Wijdemeren en ondanks getekende contracten is men nog geen stap verder. Van Oostrom dreigt met een claim naar de rechter te gaan in maart 2011.¹⁵⁾

In februari 2012 volgt nog een laatste poging van een aantal bewoners om de kwestie voor te leggen aan de Raad van State. Ze slagen er niet in om het plan ongeldig te laten verklaren. De argumenten die ingebracht worden zijn dezelfde als van zes jaar geleden: te hoge bebouwing, aantasting van het karakter van de Voorstraat en inkijk vanuit de te bouwen appartementen in de achterliggende tuinen. De gemeente geeft aan dat de argumenten achterhaald zijn. Er komen 11 appartementen en 5 grondgebonden woningen. De hoogte is beperkt tot 12 meter, dat is lager dan toegestaan. Het verzoek aan de Raad van State wordt afgewezen. Na acht jaar touwtrekken kan eindelijk de sloop van het pand en de bouw van start.¹⁶⁾

De *Wijdemeerse Webkrant* van 10 juni 2015 meldt echter dat de projectontwikkelaar heeft aangegeven te willen stoppen met het project. Zij krijgen de financiering van het project niet rond en stellen voor de overeenkomst met de Gemeente Wijdemeren te ontbinden.

Wat nu?

Anderhalf jaar later bericht hetzelfde medium dat de Gemeente Wijdemeren en de *Woningcorporatie Het Gooi en Omstreken* overeenstemming hebben bereikt over de verkoop van het voormalige gemeentehuis. Op deze plek zul-

len vier eengezinswoningen komen en twaalf 2- en 3-kamerappartementen, allen in de sociale huursector. Het plan voldoet aan de gebiedsgerichte welstandscriteria, de omwonenden hebben geen bezwaren meer tegen deze

Het wapen van Nederhorst den Berg ingemetseld in het woonblok

bouwplannen dus kan de bouw naar verwachting voorjaar 2017 starten. Het zou echter nog even duren. Op donderdag 7 maart wordt het startsein gegeven voor de bouw van zeventien sociale huurwoningen op de plek van het voormalige gemeentehuis in Nederhorst den Berg.

Onder toezicht van omwonenden voerde directeur-bestuurder Maarten van Gesel (Woningcorporatie Het

Gooi en Omstreken) samen met wethouders Rosalie van Rijn en Jan-Jaap de Kloet de eerste sloophandeling uit.¹⁷⁾ Verwacht wordt dat begin 2020 de 12 appartementen en 5 eengezinswoningen opgeleverd zullen worden. ■

Eerder gepubliceerd in TVE, 2021 nr. 3.

Literatuur:

W.J. van Deutekom en J.E. Jansen, *Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg*, uitgave gemeentebestuur Nederhorst den Berg, 1984

Historische Canon Nederhorst den Berg, Werinon, nr. 71, oktober 2009, uitgave HKN

Dit artikel heeft eerder in Tussen Vecht en Eem gestaan

Noten:

- 1) Gooie en Eemlander (G. & E.), 25.03.1986
- 2) G. & E., 20.2., 18.11. en 29.11.1998
- 3) G. & E., 18.02 en 25.02.1999
- 4) G. & E., 20.11.1998
- 5) G. & E., 18.04.2000
- 6) G. & E., 29.06.2000
- 7) Nieuwe Weesper, 13.07.2000
- 8) G. & E. 31.08.200
- 9) G. & E. 1.09.2001
- 10) G. & E., 6.12.2001
- 11) Nieuwe Weesper, 20.12.2001
- 12) Samenvattend verslag informatiebijeenkomst d.d. 28.06. 2004 door afd. Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling Gemeente Wijdemeren
- 13) Uitnodiging Gemeente Wijdemeren voor hoorzitting d.d. 21.juni 2005 en *Wijdemeerse Webkrant* d.d. 17.06.2005
- 14) De Erfgoedstern, erfgoedstern.nl/strijd-om-oude-gemeentehuis-nederhorstdenberg, 29.10.2010
- 15) *Wijdemeerse Webkrant* d.d. 18.02.2011
- 16) Idem, d.d. 18.02.2012
- 17) <https://vastgoedberichten.nl/2019/03/01>

Nenna Ubink en de schenkan voor de avondmaalswijn in de Willibrordkerk

Riet en Anne Rutger Fortuin

In het vorige nummer van Werinon is uitgebreid teruggekeken naar de viering van het 35 jarig jubileum van de Historische Kring op zaterdag 28 en zondag 28 oktober. In onderstaand artikel gaan we daar nog even mee verder.

Bij het bekijken van de expositie van het werk van Nenna Ubink viel ons namelijk op dat daarin de door haar gemaakte avondmaalskan uit de Willibrordkerk ontbrak. Die willen we hierbij alsnog laten zien (Afb. 1). Er is een klein verhaal verbonden met dit voor Nenna's keramische stijl nogal ongebruikelijke voorwerp.

Ds G.W. (Willem) van Tricht, die van 11 januari 1976 tot 31 mei 1982 N. Hervormd predikant in Nederhorst den Berg was, merkte al snel tot zijn ongenoegen dat de antieke aardewerken schenkan voor de avondmaalswijn niet erg betrouwbaar was. Een flinke beschadiging ontsierde de ene kant (Afb. 2a,b). In de kerkenraad, waar destijds ook een van ons (Anne) deel van uitmaakte, werd dit gebrek dan ook besproken.

Op zeker moment stelde Ds. van Tricht voor dat hij maar eens met de hem inmiddels bekende Nenna Ubink moest gaan praten. Zij zou misschien als ervaren keramiste een vervangend exemplaar kunnen maken. Nenna wilde dit wel proberen.

Afb.1. De door Nenna Ubink vervaardigde kan van aardewerk. De kan draagt niet haar signatuur. Merk op dat een deel van de motieven zijn overgenomen van de Japanse kan en dat de bloemmotieven op de buik overeenkomen met die op de zilveren avondmaalsbeker

Maar dat ging bepaald niet vanzelf. Om te beginnen was de oude kan een antieke oorkan van Japans porselein en ooit voorzien van een zilveren deksel met ring. Dat antieke bovenstuk zou ook op de nieuwe kan moeten passen. Nenna heeft dus eerst precieze metingen moeten doen om tot een goed eindresultaat te kunnen komen.

De oude kan was onderin versierd met een traditioneel Japans landschapje. Dat kon en wilde Nenna natuurlijk niet nabootsen.

Wel nam ze de daarboven aanwezige motieven over. Ze koos er

voor om het buik gedeelte te versieren met blad en bloempatronen, die sterk lijken op die in de antieke zilveren avondmaalsbeker gegraveerd zijn (Afb. 3).

Dat laatste wisten wij niet. Echter, als je die antieke beker bekijkt met de daarin gegraveerde bloem en blad motieven en die vervolgens vergelijkt met Nenna's aanpak, kan je niet anders dan concluderen dat ze er naar streefde om haar werkstuk zoveel mogelijk in harmonie te brengen met het avondmaalszilver.

Afb. 3.

Rechts: Afb. 2a en b.

De Japanse porseleinen oorkan die vele generaties gediend heeft als schenkan voor de avondmaalswijn. De ene kant is zwaar beschadigd en vroeger ooit provisorisch gerepareerd, maar niet goed genoeg voor schenkwerk. De andere kant toont hoe mooi de kan nog had kunnen zijn zonder beschadiging. Het zilverbeslag is oud Hollands.

Tegenwoordig wordt de “Ubinkkan” met zorg, samen met de zilveren bekers, bewaard buiten het bereik van grijpgrage handen. Het is jammer dat dit bijzondere Nenna product buiten de expositie bleef, maar beter zo achteraf toegelicht dan helemaal niet. Waar de oude kan is gebleven is ons op dit moment niet bekend. Dat we die hier toch kunnen afbeelden is mogelijk omdat Anne in april 1978 op verzoek van zijn mede kerkenraadsleden de “interieurschatten” uit de kerk heeft gefotografeerd. Toen stond de oude kan in elk geval nog gewoon op de avondmaalstafel.

Deze kan blijkt na vergelijking met ander antiek Japans aardewerk een 17e eeuwse Arita oorkan te zijn met landschappelijk decor.

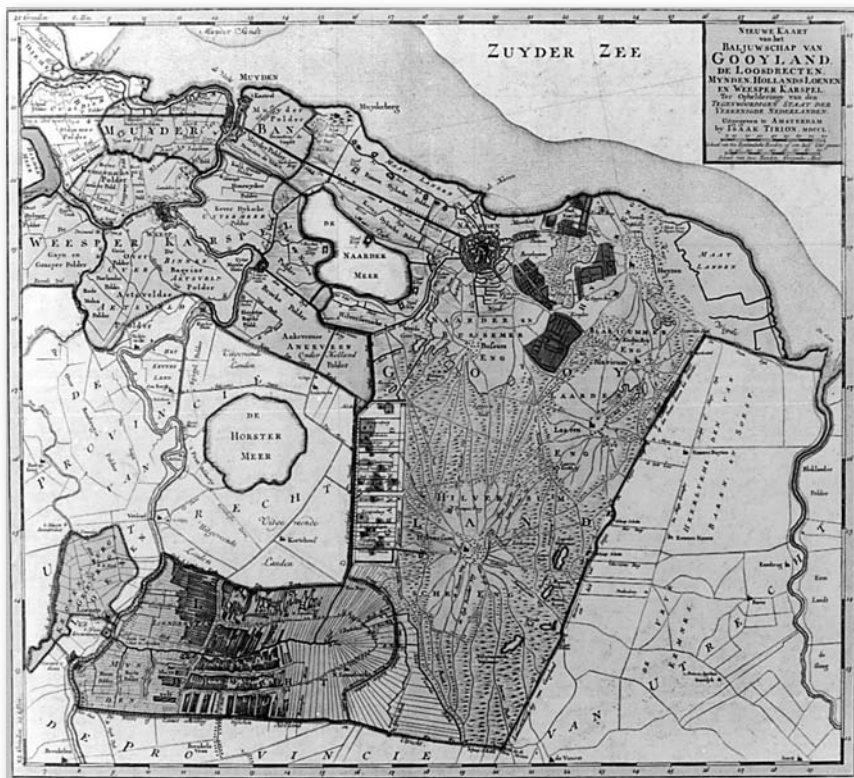
De Hollandse VOC had als enige natie in de 17e eeuw het recht om dit populaire en in onze streken nog onbekende porselein uit te voeren.

Nenna heeft vanwege de strakke maatvoering wel een paar pogingen moeten doen om tot het uiteindelijke resultaat van deze zeer geslaagde restauratie te komen. ■

Alle foto's zijn van Anne Rutger Fortuin

Een administratieve fout zorgde er na veell heen en weer geschrijf zelfs voor dat het eiland De Nes in 1834 bij Vreeland kwam.

Hoe kon het zo ver komen?

Per Keizerlijk Decreet van Napoleon viel, vanaf 1812 de met Stichts-Ankeveen en Nigtevecht vergrote Utrechtse gemeente Nederhorst den Berg, onder het Arrondissement Amsterdam in het Departement Zuiderzee.

Waar moet dat heen?

Deze kaart uit 1750 laat de ligging van Nederhorst den Berg zien. Grenzen verleggen is van alle tijden, dat gegeven is binnenkort weer aan de orde. Bijna iedereen denkt dat het dorp altijd tot de provincie Noord-Holland heeft behoord. Die misvatting is met deze kaart uit 1750 uit de wereld geholpen.

Gemeentesecretaris Krol benadrukt dat nog eens expliciet in het door hem geschreven boek “De geschiedenis van Nederhorst den Berg”. Op het einde van het eerste hoofdstuk op bladzijde zeven staat het volgende: *Het huis Nederhorst was leen van Holland, de Heerlijkheid een Stichts leen en de gemeente Nederhorst den Berg behoorde dus tot de provincie Utrecht. In 1819 werd zij bij een wet overgedragen aan de provincie Noordholland.*

Die wet was gecreëerd om grenscorrecties mogelijk te maken. Dit besluit kwam het gemeentebestuur pas in 1821 ter ore.

In 1814 kwam het weer terug bij de provincie Utrecht. Op verzoek van ingezetenen en eigenaren, o.a. die van de heerlijkheid Nederhorst, zijn de drie gemeenten weer verzelfstandigd. In 1818 kregen de gemeenten hun vroegere grenzen terug. Per 19 mei 1818 kwamen Nederhorst den Berg en Stichts-Ankeveen weer terug naar Noord-Holland, waarvan ze maar kort onderdeel waren geweest. Utrecht maakte gebruik van de nieuwe wet. Het schoof het diep in het Neder-Sticht gelegen Vechtdorp definitief door naar Noord-Holland, zoals u in bovenstaand citaat heeft kunnen lezen.

Hoe zal het Nederhorst den Berg vergaan als Wijdmeren ongedeeld of verdeeld aan andere gemeenten wordt toebedeeld? Stichtse Vecht heeft afgehaakt. Die gemeente heeft genoeg aan zichzelf. Er zal nog heel wat gewikt en gewogen moeten worden voordat de juiste keus is gemaakt.

Gerard Baar

Groenteteelt in de Horstermeer

(uit een bijlage van "De Tuinderij")

Dit artikel stond in een tuindersblad en is in 1953 geschreven naar aanleiding van een interview met Ben Smits, die daar vlakbij de Snijplaan, samen met zijn vader, de koudegrontuinbouw uitoefende. Ik heb het wat aangepast overgenomen.

Vader Adriaan Smits is tussen de prei aan het werk

Zoon Ben gunt ons een blik onder een van de cennuiters, waaronder prima postelein groeit

Er kwam veel bukwerk te pas aan het telen van groente

Ben was van 1931 en stierf in 1986. In 1953, hij was toen nog ongehuwd, werkte hij samen met zijn vader Adriaan Smits op een paar akkers vlakbij de Snijplaan. Ben is zijn hele leven tuinder geweest. Hij is later ook op kassenteelt overgegaan. Zijn tuinpercelen hadden een lengte van 500 meter en hielden op bij de wildernis. Die woestij was ontstaan als gevolg van de mislukte ontginning (1936-1940) van dit meest zuidelijke gedeelte van de Horstermeer. Het is een natuurgebied geworden, dat eindigt bij de dijk van de Horstermeer, die aan de Kortenhoefse plassen grenst.

Kommer en kwel

Er wordt weleens gezegd dat er met het droogmalen van de Horstermeer een grote fout is

De peen gaat met de vrachtwagen mee naar de veiling

gemaakt. Het valt moeilijk te zeggen of dit echt zo is, zonder daarbij een overzicht te geven van het totaal geïnvesteerde kapitaal, de jaarlijkse kosten en het rendement. Deze bewering is gestoeld op bepaalde verschijnselen, die voor een economische groenteteelt niet echt gunstig zijn. De kwekers stuiten op het probleem dat de aard van de grond sterk uiteenloopt. Op het ene gedeelte van de polder overheerst het zand, op het andere veen, terwijl heel wat percelen uit klei bestaan. Bovendien is er een aanmerkelijk verschil in de hoogteligging, waardoor een deel van de polder soms veel te veel water krijgt. Op die plekken is de grond nauwelijks te bewerken omdat de gewassen niet of slecht tot ontwikkeling komen. Dat waterprobleem is niet zo makkelijk op te lossen. Er komt voortdurend kwel uit de Ankeveense- en Kortenhoefse plassen. Er moet het hele jaar door worden gemalen, om grote stukken van de polder boven water te houden. Het gevolg is dat iedere tuinder ongeveer f 100,- per ha polderlasten moet betalen.

Tot overmaat van ramp komen er ook zoute kwelen in het gebied voor. We weten maar al te goed wat dat voor de groenteteelt betekent. Glasteelt kan daardoor op bepaalde percelen niet succesvol worden beoefend.

Vader en zoon

Zelfs bij de opengrondteelt is te zien dat vanwege het zoutgehalte of andere oorzaken het gewas ongelijkmatig groeit.

De uitdaging

Na deze uiteenzetting veronderstel ik dat anno 2024 bij een hoop mensen, alleen al bij het idee dat ze daar de kost zouden moeten gaan verdienen, de moed in de schoenen zakt.

Begin vorige eeuw, voor de Eerste Wereldoorlog, gingen jonge Noordhollandse tuinders die uitdaging aan. In hun streek was moeilijk aan grond te komen. Als er wat vrij kwam, ging zo'n perceel tegen hoge prijzen weg. De grondprijs in de Horstermeer was zeer laag en met hard werken en uitkijken zou er toch een zelfstandig bestaan opgebouwd kunnen worden. Lang niet iedereen slaagde hierin, want de bodemkartering was nog niet tot ontwikkeling gekomen. Het bewerken van een gekozen perceel kon soms danig tegenvallen. Toch wisten verschillende tuinders zich te handhaven, waardoor ze een florerend

bedrijf op konden bouwen. De afzet naar het zich snel uitbreidende Hilversum bood goede perspectieven. De kunst was het welig tierende onkruid er onder te houden. De tuinders die voor echt pionierswerk geschikt waren, beten zich vast. Ze gaven niet op, zodat menigeen het voor elkaar kreeg om een zeer beduidende productie per hectare te behalen.

Het is meest opengrondteelt

Op de bedrijven, die variëren van één tot twee en een halve hectare, wordt het meeste in de open grond geteeld. Zowel vrij extensief als intensief. Grote bedrijven verbouwen grove groenten, zoals vroege aardappelen en sluitkool. Intensief tuinende kleine tuinders houden zich bezig met fijnere gewassen zoals spinazie, sla, bloemkool, peen en witlof. De veiling in Hilversum is gebaseerd op teelt voor de consumptie, zodat alle soorten groenten welkom zijn. De kleine tuinders zijn bezig met de aan-

Adriaan met paard en wagen. Hij begon in 1933 zijn groenten en fruitkwekerij

schaft van platglas broeieramen, zodat ze zonder uit te breiden met z'n tweeën op een bunder de kost kunnen verdienen. Ze krijgen een gunstigere structuur. Niet alleen wordt de werkverdeling beter, maar ook de spreidings-tijd van de afzet naar de veiling. Door het gebruik van platglas zijn de tuinders beter in staat de grond in goede conditie te houden. Dit zou trouwens met het nieuwe type verrollbare kas ook mogelijk zijn. Het komt er bij deze nieuwe ont-

wikkeling wel op aan de goede percelen te kiezen. De teelt onder staand glas is slechts op één bedrijf van werkelijke betekenis. (kan het

bloemisterij Kitty geweest zijn?) In de oude vorm biedt de polder voor deze teelt weinig vooruitzicht. Het verdient toch wel overweging om het kweken met behulp van de verrolbare kas te gaan proberen.

Bij de tijd

De tuinders die zich meer op de grovere groentegewassen toeleggen, hebben zich voorstanders getoond van een snelle mechanisatie. Zodra er machines uitkwamen, die qua omvang en werking doelmatig bleken te zijn, gingen ze tot aanschaffen over. Van freesmachines, naast zaai- en schoffelmachines voor het fijnere werk, wordt maar al te graag gebruik gemaakt. Het oude pioniersbloed verloochent zich niet. Deze tuinders verruilen zo gauw het kan ondoelmatige werkomstandigheden voor zaken die een doelmatiger productie mogelijk maken.

Deze factoren, naast de opgedane ervaring met de grond, zijn niet in het minst de oorzaak dat er bedrijven zijn die in elk opzicht gezien mogen worden. Toch blijven de natuurlijke omstandigheden hier een sterke begrenzing. Daardoor is het onmogelijk om de ontwikkeling in een richting te drijven waarvoor de gegeven conditie niet deugt. De Horstermeerpolder bezit voor een verdere intensivering van de groenteteelt slechts beperkte mogelijkheden. De tuinders zijn zich dat terdege bewust, zodat het hen behoedt voor verkeerde stappen.

Wie een kwarteeuw kennis bij zich draagt van de ontwikkeling in de polder, kan constateren dat de aard van de gewassen en de manier van telen aangepast zijn aan de mogelijkheden. Hierdoor zijn er bedrijven, die niet alleen keurig verzorgd zijn, maar tevens tot een hoge productie weten te komen.

De tuinderij van Smits is versierd vanwege de viering van het 100-jarig bestaan van de Horstermeer

Conclusie

Het is misschien juist dat de polder als geheel gezien weinig gunstige economische resultaten oplevert. Dit doet echter niets af aan het feit dat er groententeeltbedrijven aangetroffen worden, die een goed rendement opleveren. Die tuinders zijn een voorbeeld van dat er met inzicht, durf en doorzettingsvermogen, onder betrekkelijk ongunstige omstandigheden, toch veel te bereiken is. Voor de bezitters van deze bedrijven mogen we wensen dat de pompen elke dag zullen blijven werken om de “Meer” droog te houden. Dit is tevens van belang voor Hilversum, een belangrijk consumptiegebied dat voor een groot deel groenten van hoge kwaliteit uit deze droogmakerij betreft.

Snijden van postelein

Anno 2024 is er geen tuinder meer te bekennen in de polder. Als je op je gemak over het fietspad naar de Goog fietst zijn de akkers agrarisch groen. Hetzelfde groen, weliswaar anders belicht, is aan de kant van de Radioweg de overheersende kleur. Er staan nog maar twee boerderijen in de polder waarop de veeteelt wordt uitbeoefend. De rest van dat groen wordt, naast het gebruik door particulieren, deels beheerd door boeren van buiten de polder.

Er is slechts één bloemen en plantenkwekerij overgebleven, van de velen die later op bloemeteelt zijn overgeschakeld. (GB) ■

In de Werinons 105, 106 en deze kunt u lezen hoe de tuinders toen dachten. Als u meer terug wilt kunt u in de nummers 64 en 65 kijken.

Gerard Baar

Roots op de Hinderdam

Susan van der Veer

Dankzij de website ben ik vanuit mijn woonplaats Eindhoven met jullie Historische Kring in contact gekomen. Ik heb in deze stad een bloemenzaak, Dutch Flower Lady genaamd, waarin ik probeer op een kunstzinnige manier mijn bloemen en planten aan de man te brengen.

Ik ben een kleindochter van Aart Bon en Cornelia Bon-Bus. Zij woonden op Hinderdam 6. De straatnaam was heel anders tijdens de oorlog, zodat ik in mijn mail een printscreen van het huis heb meegestuurd. Mijn opa Aart was de tuinman van Zwaanwijck, een buiten dat aan de overkant van de Vecht staat. Oma Cornelia was naast huisvrouw tevens verpleegster.

Ik bezit van hen al jarenlang twee aandenkens, die ik keer op keer wanneer ik verhuisde heb meegenomen. Mijn familie heeft hiervoor nooit interesse getoond, zodat ze nog altijd in mijn bezit zijn. Ik zie er zelf wel historische waarde in, zodat ik mij heb voorgenoemen er niet mee naar een Kringloopwinkel te gaan. Eventuele verkoop zie ik ook niet zo zitten, want ik wil dat wat ik aanbied ergens terecht komt waar mensen er van kunnen genieten.

Het gaat in de eerste plaats om een hoge Chiffoni re ladenkast uit ca 1930. Hier zit een heel verhaal achter. Tijdens de oorlog verstopte mijn opa in en rond zijn huis negentien Joodse mensen. Hij zorgde ook voor schuilplaatsen rond Zwaanwijck. Ik heb dat op Google kunnen vinden. Het bijzondere aan die voor mij speciale kast is dat hij samen met een andere kast

(die niet weggaat) voor een deur stond. Mijn moeder vertelde dat er in de oorlog meerdere keren Duitse soldaten te eten kwamen. Zij zetten als ze binnenkwamen, alsof het gewoon was, zomaar hun geweren tegen de kast. Moeder was als de dood dat de soldaten er achter zouden komen dat er mensen boven zaten. In de hongervinter hebben Duitsers zelfs het enige varken van het gezin geslacht en soldaat gemaakt.

Nu ben ik al jaren op zoek naar namen van al die op de Hinderdam en omgeving met behulp van mijn opa en zijn helpers ondergedoken mensen. Heel graag wil ik meer weten waar zij zich hebben kunnen verbergen al die tijd.

Er staat wel iets online op Google over die tijd maar ik kan helaas nergens namen vinden.

Misschien zijn er mensen bij de Kring die nog iets meer weten over die gevaarlijke tijden binnen hun dorp.

Ik ben benieuwd, want voor mij is het natuurlijk helemaal al lang geleden.

Ik bied u bij deze een door mijn oma gemaakt ingelijst borduurwerk, dat de Hinderdam laat zien met zicht op de boerderij van oma en de boerderij die er net voorstaat. Tevens de ladenkast waaraan bizarre verhalen hangen. ■

De Kring neemt wel het borduurwerk in dank af. We hebben daarvoor nog net een plekje over op een van onze muren. Voor de kast hebben we totaal geen ruimte meer in ons overvolle onderkomen. De herinneringen daaraan gaan de geschiedenis in dankzij het bovenstaande verhaal. De redactie heeft haar schrijven omgezet in een verhaal.

Gerard Baar

Twee mannen met een boerenhart

Wim van Wijk (1929-2017) en Henk Galesloot (1926-2014)

Gerard Baar

Een door Ben Hageman in 2009 gefilmd interview, afgenomen door Frenk Franssen en mijzelf. Beide mannen zijn inmiddels overleden. Ze zijn toevallig allebei 88 jaar oud geworden!

De vader van Wim kwam uit de gemeente Laag Nieuwkoop, een polder die tegenover kasteel Haarzuilens ligt. Wim werd in 1929 in het Academisch ziekenhuis van Utrecht geboren. Zijn moeder, haar meisjesnaam was Petronella Breij, overleed daar kort na zijn geboorte. De jonge hulp in de huishouding, later tante Sien, legde Wim in de wieg op de boerderij 'Ken U zelve' aan de Reeweg. Zijn buurjongen Henk nam toen al een paar jaar het boerenleven in zich op.

De jeugd van Wim en Henk

Zij herinnerden zich uit hun lagere schooltijd twee onderwijzeressen, de juffrouwen Van Emmerik en Wiegmans. Verder was de strakke leiding op de St Jozef-school in handen van zuster Jozef.

Zo gauw de jongens op zesjarige leeftijd voor het eerst naar school gingen, zat in hun pakket het dagelijks, 's morgensvroeg, bijwonen van de H.mis. Weer of geen weer.

Nadat ze hun Eerste Heilige Communie hadden gedaan, moesten ze zelfs nuchter naar de kerk. Jong en oud was aan deze strenge regels onderhevig binnen de katholieke kerk. Zodoende at iedereen op school zijn of haar meegebrachte boterhammen op als ze uit de kerk kwamen.

In deze beschermde omgeving leerden ze met behulp van de methode

Aap, Noot, Mies, ...etc, de eerste beginselen van lezen en schrijven. Zo gauw ze na school thuis kwamen, lag er een wereld voor hen open. Want op een boerderij staat het leven nooit stil, er is altijd reuring. Als Vecht en Zaan de door zijn vader in Utrecht bestelde voederkoeken op de Loswal aan de Voorstraat had gelost, sprong Wim maar wat graag bij zijn vader op de bok. Die was wat inkopen van voer betreft helemaal georiënteerd op het Utrechtse, want daar kende hij zijn leveranciers. Voor Wim hield het vaak gebezigde 'effe helpen' een heel scala aan 'lichte werkjes' in,

Mest uitrijden met de kiepkar door Wim van Wijk aan de Reeweg

die misschien bij sommige ouders van nu de wenkbrauwen doet fronsen. Henk timmerde liever, hij heeft al zijn vingers nog op de film! Zijn buurjongen zag er geen been in om op 10-jarige leeftijd met een koe over het Petersburgsepad naar boer Bak (nu Wenneker) te lopen om haar naar de stier te brengen.

Daar was erwten doppen een peulenschilletje bij. Soms verdiende Wim een paar centen met het schillen van mooie, dikke, rechte knotwilgentakken, die als dampaal moesten dienen voor de koeien in de stal. Bij Vossepoel in Overmeer huurde hij dan, samen met zijn twee jaar oudere vriend Arie van Emmerik, voor een dubbeltje een tandem. Ze hadden daarmee, ondanks het feit dat Wim vanwege

zijn door kinderverlamming ontstane handicap niet mee kon trappen, een hele middag de grootste schik. Ze sjeesden dan lekker rond in de regio. De uitbraak van de Tweede Wereldoorlog doorbrak het onbezorgde bestaan van de buurjongens.

Met de koe naar de stier bij Jan Wenneker

Geen leuke televisie in de open lucht

Op de vraag van wat ze nog wisten over de inval van de Duitsers op die fatale 10e mei in het jaar 1940, kwamen ineens hun jonge jaren terug.

Henk gesticuleerde met beide armen om zijn verhaal over de luchtgevechten, die hij die ochtend aan de horizon achter Nigtevecht had gezien, onder de uitroep “pang, pang” kracht bij te zetten. Wim beaamde diens jeugdervaring, want ze zullen er best samen naar gekeken hebben. Zoiets overstijgt toch je stoutste dromen, die pas later tot nadenken stemmen.

Wim gooide het over een andere boeg en gaf aan dat de stedelingen verderop in die oorlog heel anders naar de boeren zijn gaan kijken. Het was toen mijn-

heer de boer voor en mijnheer de boer na. Henk vertelde dat een Amsterdammer, die met zijn vader in dienst had gezeten, om de paar dagen bij hen langs kwam voor een kan melk. Ik begreep uit de verhalen wel dat de ouders van de jongens in die moeilijke jaren niemand het vel over de neus hebben gehaald. Er kwamen iedere dag wel mensen aan de deur. Wim volgde in die tijd de 4-jarige Lagere Landbouwschool in Breukelen. Hij had daar maar één leraar. In het laatste oorlogsjaar viel het onderwijs stil. De mannen waren verder kort van stof over die tijd.

Een kijkje rond de boerderij

Het dagelijkse leven op en om de boerderij ging gewoon door. Want naast het twee keer per dag melken met de hand, kwam er van alles om de hoek kijken.

Boeren waren voor het meeste werk, in de zwaarste gevallen bijgestaan door hun paard, aangewezen op lichaamskracht. Bij Van Wijk ging het paard over van vader op zoon, want een trekker lag nog in een ver verschiet. Ze hadden 10 ha land. Drie keer per jaar hielp een daggelder mee. In het voorjaar bij het uitrijden van de mest, zomers bij de hooibouw en in het najaar bij het sloten (dat nam zes weken in beslag). Bij aanhoudende regenval was het kommer en kwel tijdens de hooibouw. Soms zwommen er zelfs eenden tussen de hooi-hopen. Het was dan donders goed opletten om latere hooibroei in de hooiberg te voorkomen.

Na de hooibouw begon het graskuilen, dat soms mislukte. Wims' vader had tien ha weiland, zodat hij 13 á 14 koeien kon houden. De vader van Henk molk er vanwege zijn zestien ha land zo'n 22 á 23. Pa Galesloot had zelfs al sinds begin jaren veertig een vingerbalkmaaimachine. In 1951 kocht hij al zijn eerste trekker. Zoon Henk vatte daardoor later het idee op om een loonwerkersbedrijf te beginnen. Diens broer Hein zette de boerderij voort. Bij Van Wijk maaide Ploegstra met twee paarden van 's morgens vijf tot 's middags twaalf uur één kamp (twee en halve bunder) met een vier en halve voet brede

Hier werken de burens Van Wijk en Wenneker samen

maaier. Wim heeft zelf jarenlang met grond uit de sloten vlakbij zijn stal een ingedijkt mestdepot gecreëerd. Vroeg in het voorjaar mengde hij dan de grond en de mest met handgereedschap door elkaar. De mestverspreider, die Wim ter beschikking had, heeft hij jarenlang met de hand gevuld. Zijn onmisbare paard trok dat vehikel voor hem naar het te bemesten kamp. Heel langzaam zou op den duur de vooruitgang mondjesmaat haar intrede doen op zijn erf.

Een winter- en een zomeronderkomen

In het woonhuis van 'Ken U zelve' stond een grote houtkachel. Vroeg in het voorjaar waren bij noordenwind de hele dag de luiken aan de voorkant dicht. Een zijraampje gaf dan nog wat licht in de kamer.

Onder de opkamer van het woonhuis zat een kaaskelder, die sinds het

Johan van Wijk is bezig het hooi te keren aan de Reeweg

Op de hooischudder zit Piet Schoordijk, de Van Wijken zouden later zijn land en boerderij overnemen. Zoon Charles Wenneker en zijn vader staan ernaast.

overlijden van zijn moeder nooit meer is gebruikt. De rit met de kaasbrik naar de kaasmarkt in Breukelen heeft hij zodoende nooit meegemaakt. Dat scheen altijd een groot feest te zijn geweest. De jaarlijkse verhuizing naar het aan het woonhuis vast gebouwde zomerhuis, die altijd al begin april begon, vond hij wat minder. Alles lag dan overhoop. Wim keek wel lekkerd toen hem het slapen op zijn opnieuw gevulde strobed te binnen schoot. Om het verblijf aangenamer te maken, legde zijn vader over de uit straatstenen bestaande vloer een paar op balken rustende schotten. De huisraad die mee moest, onderging natuurlijk eerst een grondige voorjaars-schoonmaakbeurt. De kachel bleef achter, maar bij erge kou bood de koeienstal gelukkig uitkomst. Wim vond het een pluspunt dat het zomerhuis een voordeur had. Je hoefde dan niet meer helemaal door de stal te lopen om naar buiten te kunnen. In oktober begon het hele ritueel weer opnieuw, maar dan in omgekeerde richting.

Het van boomtakken zelf gemaakte hek en een ruiter om het hooi op te drogen

Een grote verandering

Wim trouwde in 1959 met Ali Smits van boerderij Nieuw Harmonie. Er kwam een plafond in de woonkamer! Tante Sien bleef daarna gewoon deel uitmaken van het leven op de boerderij. Zij was voor Wim een moeder. Er kwam veel kijken om de boel draaiende te houden, vooral toen de kinderen kwamen. Dat hield in: Eten klaar maken, de moestuin bijhouden, melken, lammerende schapen in de gaten houden en bovendien een grote koppel kippen voeren. De eieren nam de aan de overkant van de

Reevaart wonende melkboer Jaap Wiegmans af. Daarnaast waren ze varkens gaan houden, wel zo'n vijftien tot twintig zeugen. Die bigden twee keer in een jaar, waardoor Wim jaarlijks op de geboorte van minstens 200 biggen kon rekenen. Een welkome aanvulling voor het gezinsbudget. In 1961 viel het zomerhuis onder de slopershamer. Karel Scherpenhuijsen stond Wim in raad en daad terzijde tijdens het bouwen van een nieuwe stal. Hij zette iedere dag wat uit en leerde Wim zelfs metselen. Verder hielpen zijn accordeonvrienden Jan en Kees Overes op alle fronten mee. Dat was gekomen dankzij vader Van Wijk, want die had zijn zoon op een keer zo'n instrument cadeau gedaan. Doordat hij les kreeg bij het muziekclubje van de Overessen, raakten ze bevriend. Een trekker kopen zat er nog steeds niet in. In 1964

kon er uiteindelijk toch tot de aanschaf van een melkmachine worden overgegaan. Tot die vorm van arbeidsverlichting om de hoek kwam kijken, molken Wim en zijn vrouw Ali ochtend en avond samen de koeien.

Even tussendoor

Op de film is Henk weinig aan het woord. Hij wilde ook niet te veel uitweiden over zijn privéwereld. Hij omschreef het kort maar krachtig: "Privé is privé". Samen met zijn oude maat belichtte hij wel hoe het er bij hem in het verleden aan toe was gegaan.

Een echt boerenhart was hem niet gegeven. Zodoende begon hij in 1951, om toch van die

jongens waren net als hij ook van alle markten thuis. Als de een ging kwam de ander. Het werk was Henk zijn lust en zijn leven. Hij zat geen dag zonder, want er waren in de regio heel veel kleine boeren, die zich de aanschaf van allerlei dure machines niet konden permitteren. Hij mestte, maaide, gierde en slootte het jaar rond. Hij stond van Uitermeer tot Loenersloot bekend als een stoïcijnse man, die zijn werk met hart en ziel deed.

Zo zag 'Ken U zelve' er vroeger uit

aparte wereld te blijven genieten een loonwerkbedrijf. Hij schafte als eerste machine een Fergusonmaaibalk aan. Hij genoot van alle technische ontwikkelingen die de boer en de landbouwer steeds meer het zware werk uit handen namen.

Henk kwam in die tijd tevens als machinist op het gemaal van de Horn-en Kuijer terecht. Op een stuk land daarnaast, kreeg hij vergunning voor het plaatsen van een grote plaatijzeren loods. Boerenzonen die thuis nog gemist konden worden, traden bij hem in dienst. Die

Terug naar de Van Wijken

Kinderen worden groot en er wordt van hen verwacht dat ze iets gaan betekenen binnen de grote mensenwereld. De oudste zoon zag het boerenleven helemaal niet zitten. Zijn broer Peter was als kleine jongen al helemaal gek van koeien, zodat hij later maar al te graag de boerderij over wilde nemen. Het toeval wilde dat de familie de boerderij en het land van Piet Schoordijk na diens dood kon kopen. Zoon Wim, die al vijf jaar varkens hield bij Willem Reijtenbach op de hoek van de Hinderdam,

kreeg van Willem de wacht aangezegd. Deze wilde nadat hij zijn garage had verkocht zelf varkens gaan houden. Goede raad was duur, maar die had zich toch onverwachts aangediend! Wim bouwde er op het erf van het aangekochte boerderijtje op het Grote Eiland een schuur naast, zodat hij daar verder kon met het beoefenen van zijn grote liefde, de varkenshouderij. Overdag werkte hij als controleur bij het Waterschap. Zoon Wim wilde meer, maar kon op het Eiland niet vooruit. Op een dag zei hij: “Ik ga naar Canada”, waarna hij de daad bij het woord voegde. Zijn broer Peter, die de boerderij van zijn vader overnam, boert op zo’n 25 bunder. Na het afschaffen van het melkquotum, dat dik tien jaar geleden kort is gebeurd, ging de melkproductie landelijk met sprongen omhoog. Boeren gingen investeren of pakten door de hogere verdienste het achterstallige onderhoud aan.

Binnen een jaar draaide de regering dat besluit weer terug, want de melkprijs holde achteruit. Wie teveel produceerde kreeg een boete. Peter heeft het wel zo voor elkaar dat hij zelf het voer voor zijn koeien kan produceren. Hij hoeft haast niets in te kopen. Zijn vader legde een waarheid als een koe op tafel: “Hoe meer koeien, hoe meer eten.”

De hobby's van een boer in ruste

Een daarvan is het stoken van zijn houtkachel, hoewel hij er ook kolen in laat branden (gloeien). In de keuken gebruikt het echtpaar nog butagas. Verder houdt hij op zijn gemak een stukje groentetuin bij op zijn oude stek aan de Reeweg. Daarnaast doet hij wat tuintjes bij mensen in de buurt.

Bij feesten van de ouderenbond en andere voorkomende gelegenheden speelt hij samen met Piet Mijwaart op de accordeon. Ze zijn een onafscheidelijk koppel.

De kiem van de liefde voor trekharmonica-muziek was in zijn jonge jaren gelegd op een feestavond van de Maria Congregatie, waar Chris Hageman een accordeonclubje dirigeerde. Dat speelde die avond naar zijn gevoel de sterren van de hemel.

Wims' enthousiasme bewoog zijn oude vader hem er dan maar een te geven. Na afloop van ons gesprek speelde hij zelfs nog een paar deuntjes voor ons!

Willem speelt hier samen met zijn maat Piet Mijwaart

Tot slot

Van Wijk en zijn vrouw zijn een paar keer bij hun zoon in Canada op bezoek geweest. Voor Henk hoeft het ‘buitenland’ niet meer. Zijn familie had die naam bedacht voor een kamp (weiland) dat

een heel stuk verder van hun aaneengesloten bunders in de Kuijerpolder lag. Het moet volgens hem in de buurt van Uitermeer zijn geweest. Wanneer hij tijdens een boerenkoffiepraatje zei: “Ik ga morgen naar het buitenland”, dan keek iedereen of ze het in Keulen hoorden donderen. Henk had de grootstschik dat ze erin gelopen waren.

In de vijftien jaar vóór het op schrift stellen van dit interview is er ontegenzeggelijk heel wat veranderd in de agrarische wereld. De oplossingen liggen geenszins voor het grijpen. In ieder geval is het zware handwerk in de sector aan banden gelegd. Nostalgisch terugblikken is leuk voor bij het kijken naar de vlammetjes in de open haard, maar echt terug naar die tijd wil bijna niemand. ■

Het Merwedekanaal (sinds 1952 het Amsterdam-Rijnkanaal)

Gerard Baar

Een vurige wens: De aanleg heeft nog al wat voeten in de aarde gehad. Als het aan de stad Amsterdam had gelegen zou het tracé van het nu grootste kanaal van Europa heel anders hebben gelopen.

Amsterdam wilde heel graag een kanaal via Naarden en deels over de rivier de Eem naar Amersfoort. Vanaf die stad had het dan door de Gelderse Vallei vlak voorbij Rhenen in de Neder-Rijn uit moeten monden. Het tweede gedeelte zou door een smal stuk van de Betuwe naar de Waal bij Dodewaard gekomen zijn. De kosten waren beraamd op f 18 miljoen. Bovendien opteerde Amsterdam al jaren voor de verbetering van de waterverbinding met Rotterdam, langs Gouda, á raison van f 6 miljoen. Dit stond in een in 1878 door minister Tak van Poortvliet ingediende Ontwerp-Kanalenwet, waar ook allerlei andere voorstellen tot aanleg en betere bevaarbaarheid van Nederlandse waterwegen in opgenomen waren. In ieder geval was het een uitvloeisel van het door Thorbecke in 1848 in gang gezette beleid om tot een Rijksvaarweg van Amsterdam naar Keulen te komen. Een groot deel van de Tweede Kamer stond bij het indienen van Tak van Poortvliets' wetsvoorstel in ieder geval achter de voor Amsterdam beoogde oplossing voor het sneller bereiken van de Rijn, mede vanwege het pas gereed gekomen Noordzeekanaal. De stad hoopte dat de stroom van naar het achterland te verschepen goederen, dankzij haar toegang tot de Noord-

zee, toe zou gaan nemen. Ik betwijfel of het Merwedekanaal dan al in 1892 door koningin regentes Emma en koningin Wilhelmina geopend had kunnen worden.

Spotprent over de problemen van Tak van Poortvliet
(Bron: G.M. Greup, De Rijnverbinding en haar geschiedenis)

De stad Utrecht komt na de indiening van het wetsvoorstel in het geweer

Utrecht voelde zich al langer in de hoek gedrukt, zodat het Gemeentebestuur niet had stilgezeten. Zij diende háár zienswijze tot verbetering van de betreffende belangrijke waterweg in bij de Commissie van Rapporteurs.

Vanaf 1821 had het stelsel van rivieren, kanalen en vaarten van Amsterdam tot de Lek, door een door Koning

Willem I afgekondigd besluit, officieel de naam 'Keulse Vaart' gekregen. Deze begon op de Amstel, liep via de Weespertrekvaart naar Weesp en van daaruit over de Vecht door de Reevaart in Nederhorst den Berg naar Overmeer. (Nigtevecht was door het graven van de Reevaart al in 1632 uit de vaarroute geschrapt, 260 jaar later viel ook Nederhorst den Berg buiten de boot). Vanaf Overmeer volgden de schepen weer de Vecht tot aan de Weerdsloop in Utrecht. Het laatste gedeelte leidde via de Vaartse Rijn naar Vreeswijk. Die Keulse Vaart kostte de schippers handenvol geld doordat

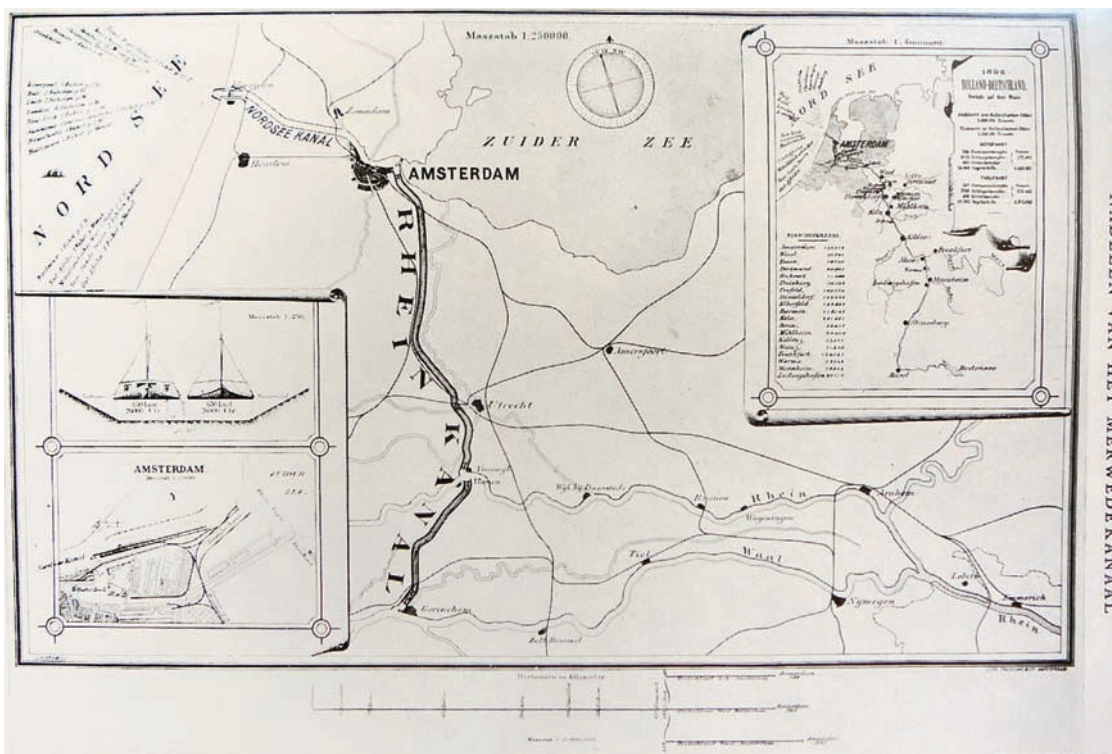
Het Merwedekanaal vóór de verbreding (van 1931-1952)
Ver. 'De Amsterdamsche Haven' (Bron: Greup)

er een groot aantal bruggen en sluisen op de scheepsroute lag. Tot en met de passage van de Vreeswijkersluis naar de rivier de Lek waren ze bijna honderd gulden kwijt. Bovendien verlorren ze daar bovenop vaak kostbare tijd, omdat er na het verlaten van die laatste hindernis lang niet altijd meteen een sleepboot bemachtigd kon worden.

Waterstanden bleken voor het te kiezen traject een niet te onderschatten factor

In 1826 was tegenover die Vreeswijkersluis het nieuw gegraven Zederikkanaal geopend. Dit tracé van Vianen tot de Boven Merwede bij Gorinchem had tot doel de niet te reguleren waterstanden van de Lek en de Neder-Rijn te omzeilen voor de vaart naar Keulen. In 1869 grepen bij KB vastgestelde Rijnvaartautoriteiten en gemeentebesturen van de steden Amsterdam, Rotterdam en Dordrecht terug op het bovengenoemde idee van Thorbecke uit 1848. Ze probeerden alles uit de kast te halen om die Duitse stad, hét handelshart van Europa, sneller te kunnen bereiken. De stad Utrecht was voorlopig buitenspel gezet, maar zou triomferend terugkeren!

Amsterdam stond te popelen van daadkracht. Want toen de stoomvaart haar intrede had gedaan voeren de stoomschepen als de waterstand

Amsterdam neemt zijn verlies en slaat terug. De reclame is vooral bedoeld voor het buitenland (Bron: Greup)

het toeliet vanuit het IJ over de Zuiderzee naar de Gelderse IJssel. Dat was lang niet altijd mogelijk, want daar gold hetzelfde euvel. Trouwens, die rivier nemen was een reis rond de wereld voordat de boten het Pan-nerdenskanaal op konden stomen. De Waal, die altijd over genoeg water in haar bedding beschikt, moest daarom in alle opties voor de toekomst van de binnenscheepvaart meegenomen worden.

Ondanks de scepsis of het wel zou lukken een kanaal dwars door de Betuwe te graven, bleven de ingenieurs er in geloven. De bovenmatige angst voor de daar aanwezige kwel was voor de autoriteiten de voornaamste reden die uiteindelijke, onvermijdelijke oplossing steeds naar voren te schuiven. Ondanks de vele beloftes om de tolheffingen op de Keulse Vaart drastisch te beperken, was dat sinds de opening van het Noordzeekanaal op 1 november 1876 nog altijd niet gebeurd. Amsterdam had onder andere door de hoge kosten om de Waal te bereiken haar aandeel in de Rijnvaart langzaam terug zien lopen tot 5% van het totale aantal tonnages. De IJzeren Rijn, een spoorweg van Antwerpen naar Keulen, had jarenlang de goederen vervoerd waarop Amsterdam eigenlijk had gerekend.

Voorlopig geen uitsluitel over het tracé

De uiteindelijke beslissing zou na een jaar schriftelijk debatteren vanwege een onverwachte gebeurtenis op politiek terrein nog een jaar op zich laten wachten. Op 5 mei 1879 startte een elf dagen durend debat over

Aan deze corridor wordt in 1952 alleen nog de snelweg toegevoegd

het te volgen tracé van een nieuw te ontwikkelen Rijnverbinding. Utrecht trok fel van leer bij monde van jhr mr J. Röell. Volgens hem diende een kanaal door de Gelderse Vallei slechts lokale belangen. Utrecht, hij noemde de stad in zijn betoog 'het Nederlandsche Luik der toekomst', zou door dat besluit groot onrecht worden aangedaan. 'Vecht'-afgevaardigde

Bastert deed ook een duit in het zakje om in bruggeldtermen te spreken. Hij verweet de minister dat deze het Valleiplan met 14 andere plannen had verbonden om zodoende tot een fait accompli te komen. Ondanks andere steekhoudende argumenten had het tracé zoals het er vanaf 1952 definitief

Schoolplaat

ligt (anno 2017 met een breedte van 100 en een diepte van 7 meter) toch een heel andere richting kunnen hebben.

Een van de Kamerleden wees zijn medevolksvertegenwoordigers in die debatten van 1879 op de ongunstige financiële toekomst van de Staat, want het bleek dat de Atjeh-oorlog veel langer zou gaan duren dan gedacht. Hij kreeg postuum gelijk, die koloniale oorlog duurde van 1873 tot 1942. Het heeft de Staat der Nederlanden een vermogen gekost!

Een aangemeerde stoomboot in de 30 meter brede Reevaart (of Nieuwe Vecht) in het centrum van Nederhorst den Berg

Daarnaast bracht een van de volksvertegenwoordigers nog naar voren dat de nieuw aangenomen Onderwijswet enorme kosten met zich mee ging brengen. Het ingebrachte amendement om het Gelderse Valleikanaal niet door te laten gaan, verwierp de Tweede Kamer met 41 tegen 37 stemmen. De uiteindelijke verworping van dit vurig door de hoofdstad gewenste geldverspillende tracé kwam voort uit een met 40 tegen 39 stemmen door de kamer aangenomen amendement om de verlenging van de Limburgse Noordvaart tot Venlo te doen vervallen. Een paar boze Limburgers zegden door die afwijzing hun eerder betoonde steun aan het Gelderse Valleiplan op, zodat de Kamer dit voorstel op 20 mei 1879 met 40 tegen 39 stemmen toch verwierp. Een dubbeltje op zijn kant voor de stad Utrecht, er lagen nieuwe mogelijkheden in het verschiet. De verantwoordelijke minister Tak van Poortvliet trok het hele ontwerp in, het Ministerie bevestigde hem haar steun en trad af.

Terug bij af

Omstreeks 1880 lagen er op een gegeven moment twaalf ontwerpen voor een Rijnverbinding op tafel. Eentje, ingediend door professor Huët, sprong eruit. Hij had een plan ontwikkeld dat gezien het tijdsbeeld enorm gedurfd was. Het behelsde de afdamming van de

Neder-Rijn bij Wageningen, waarna deze door de Gelderse Vallei naar Spakenburg geleid zou gaan worden. Bij die plaats moest de rivier in een intussen afgedamde Zuiderzee uitmonden, om vervolgens via het IJ en het Noordzeekanaal bij IJmuiden in de Noordzee te stromen. Sommige kringen beweerden dat ir Lely er aan meegewerkt had. Een ander ontwerp (ingediend door oud-genie-officier J. Kalf) voor een kanaal langs Hilversum en Driebergen naar de Waal bij Tiel zou 17 miljoen moeten kosten, onbetaalbaar, ook weer vanwege die Atjeh-oorlog.

Het politieke dubbeltje op zijn kant rolde richting de stad Utrecht

In 1881 kwam er een doorbraak over het te volgen tracé, zeer tegen de zin van Amsterdam. De stad kreeg waarschijnlijk het deksel op haar neus omdat zij in 1879 te hoog had ingezet met haar twee eisen.

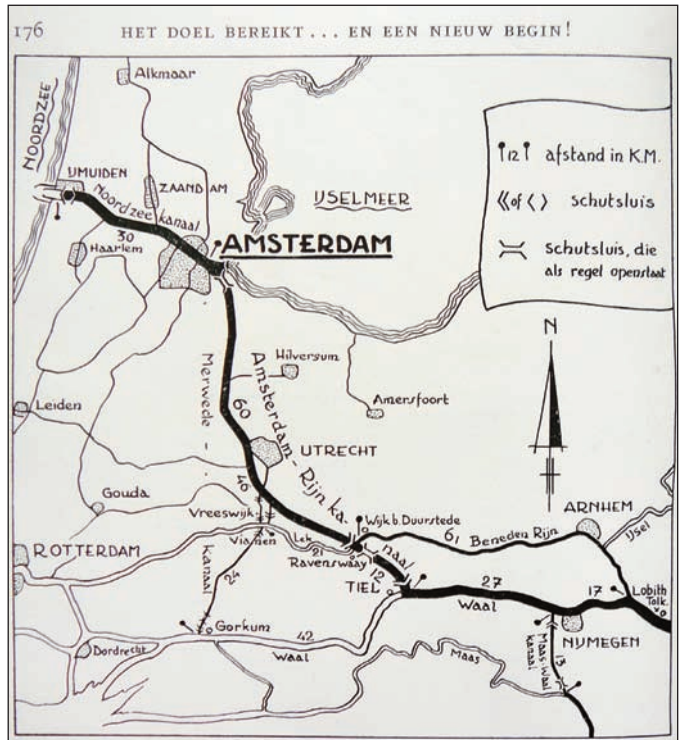

File bij de Sluis van Vreeswijk aan de Lek (Bron: Greup)

Het werk aan het definitief gekozen tracé in de richting van Utrecht begon in 1881, met dank aan de boze Limburgers. Er kwam een heel nieuw kanaalvak van Zeeburg tot Nigtevecht. In 1883 waren de polderjongens al tot aan Nigtevecht gekomen. Ze hadden de bedding tot een meter diepte uit moeten graven, de resterende twee meter haalde een stoombaggermachine omhoog. Bij dat dorp had Rijkswaterstaat ook niet stilgezeten, want de geprojecteerde sluizen om van het kanaal op de Vecht te kunnen komen waren gelijktijdig klaar. De Vechtlobby had in 1881 voor elkaar gekregen dat de regenrivier op veel plekken in hoge mate gekanaliseerd zou worden. Nederhorst den Berg was door deze mensen al in de vergeethoek gedrukt. U kunt dat op het bijgevoegde kaartje zien. Toch hadden die vechters voor een met af en aan varende schepen gevulde Vecht onder aanvoering van het Tweede Kamerlid Bastert in die paar tussenliggende jaren gestaag terrein verloren. Het gemeentebestuur van Maarssen bleef wel op hun hand, want dat wilde zelfs het halve dorp afbreken om meer ruimte voor de stoomboten te creëren!

De Vecht wordt gered

De landspolitiek zag op tijd de rampzaligheid van het aangenomen Vechtplan in en veegde het in een klap van tafel. Het uiteindelijk in 1884 met ruime meerderheid aangenomen wetsvoorstel voor een heel nieuw kanaal tussen Amsterdam en Utrecht danken we aan het kamerlid jhr. mr. J.W.H. Rutgers van Rozenburg. Hij geldt tot in lengte van dagen als de redder van de Vecht. Op 28 april 1883 schreef

Het nieuwe tracé, in 1952 omgedoopt tot Amsterdam-Rijnkanaal (Bron: Greup)

Vechtplan en kanaalplan (idem)

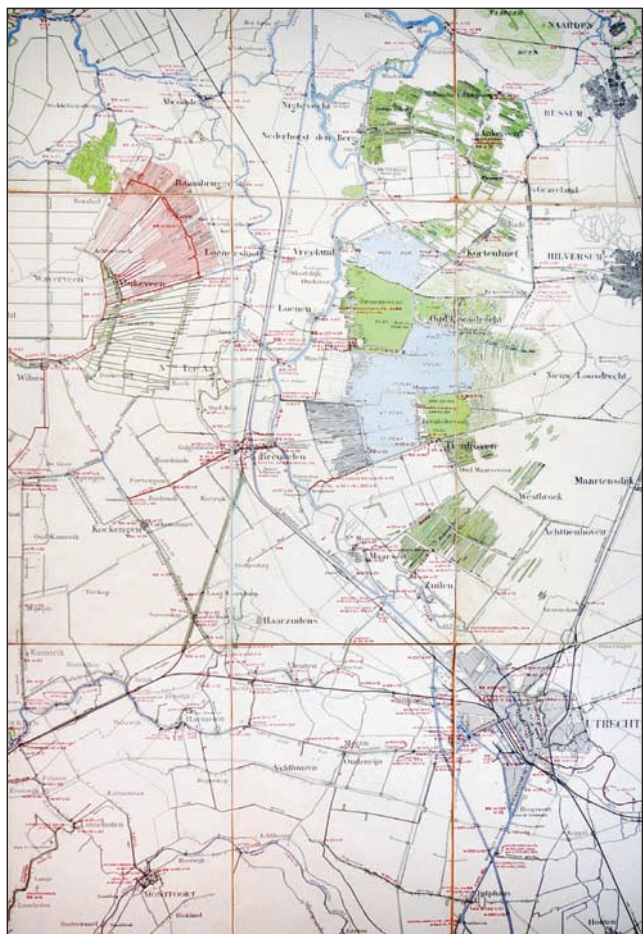
burgemeester Schotterlink van Nederhorst en Berg dat het plan voor onteigening tot algemeen nut voor de aanleg van een kanaal van Amsterdam naar de Merwede twee maanden ter inzage had gelegen op het Gemeentehuis. Zover bekend protesteerde niemand, de Bergers lieten Gods woord over Gods akker lopen.

In 1892 viel na de opening van de nieuwe Rijnverbinding de doorgaande scheepvaart over de Reevaart binnen een jaar bijna totaal weg. Het dorp heeft zich in de loop der jaren van die economische uitsluiting hersteld.

U kunt dat met eigen ogen zien als u vanuit het Gooi eens op ontdekkingsreis westwaarts fietst. Het pontje van Nederhorst den Berg naar Nigtevecht helpt u op bepaalde tijden de Vecht over. De fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal, waarvan de aanloop begint op de Vreelandseweg in Nigtevecht, herstelde een zestig jaar geleden verbroken verbinding van Den Berg met Abcoude en het Amstelland.

Hoe ging het verder?

Die mooie brug is tot nu toe het laatste wapenfeit van Rijkswaterstaat wat betreft het kanaal. Er zijn veel ontwikkelingen aan voorafgegaan. Het in 1892 in gebruik genomen kanaal heeft na veel gedelibereer vanaf 1931 tot 1952 (WO II was spelbreker) een ware metamorfose ondergaan. (Vóór het jaar 1900 had het al de bijnaam 'Kikkersloot' gekregen). Het Amstellandpeil van het kanaal maakte plaats voor het Normaal Amsterdams Peil. Dat hield in dat het waterpeil met 1 meter verlaagd kon worden tot -0,40 cm NAP, zodat alle sluizen tussen IJmuiden en het nieuwe tracé tot aan de grote sluis van Wijk bij Duurstede open konden blijven staan. Dit hele kostenbesparende plan was uitgedacht door de hoofd-ingenieur van de Provincie Utrecht, ir Mussert. Het na de oorlog ter hand genomen graven van een kanaalpand door de Betuwe, naar Tiel,

Vecht en kanaal anno 2017

liep in 1949 vertraging op omdat de gravers massaal naar de kersenboomgaarden overliepen. Ze konden in een paar maanden met het plukken van de in overvloed aan de bomen hangende kersen eventjes veel meer verdienen. In 1952 was toch na 60 jaar het beoogde doel bereikt. Binnenvaartschepen konden nu veel sneller, zonder kosten, richting Duitsland varen. Het slotstuk, de sluis bij Tiel, bracht ze op de altijd bevaarbare Waal. Eindelijk was de Rijnvaart verbeterd. ■

Eerder gepubliceerd in TVE, 2017 nr. 3

Gegevens: Mr. G.M. Grup, 1952.
'De Rijnverbinding en haar geschiedenis'
Gegevens uit artikelen van de schrijver zelf over het Merwedekanaal in de Werinon, tijdschrift van de Historische Kring Nederhorst den Berg. In een wat andere vorm heeft het ook in TVE gestaan.

De constant openstaande grote sluis bij Nigtevecht. De oude sluis ligt er nog naast (foto Gerard Baar)

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Claudette Baar - de Weerd

Lezing 15 maart 2024 van Mevr. Bea de Buisonjé

Bea de Buisonjé zit in het Dagelijkse en Algemene Bestuur van het Waterschap. De oude benaming van het Waterschap was Hoog Heemraadschap, van deze benaming is men afgestapt omdat het te ver van de mensen afstond.

Het bestuur van het Waterschap is het best te vergelijken met een gemeentebestuur, waarbij de taken van de Dijkgraaf lijken op die van de burgemeester en die van het dagelijkse bestuur zijn te vergelijken met die van de wethouders. Na iets verteld te hebben over de geschiedenis van Nederhorst den Berg in relatie tot het waterbeheer, niet onbekend bij de dorpeelingen, ging zij in op de drie taken van het waterschap:

Bescherming tegen water van buiten:

De enige dijk die ons gebied beschermt tegen water van buiten is de dijk bij Muident. Wanneer het IJsselmeer 'vol raakt' bestaat er gevaar voor overstroming. Voorbeeld: hevige regenval vorig jaar waarna bij Huizen het water over de kade stroomde.

Waterpeil:

Het water moet op de juiste diepte zijn zodat het goed te gebruiken is. De waterloop is hierbij van belang en de gemalen en sluisen spelen hierin een belangrijke rol. Waarbij het oppervlaktewater te sturen is, maar het grondwater lastig te beheersen is.

Schoon water:

Belangrijkste aspect hiervan is het onderhouden van de waterwegen en het zuiveren van het rioolwater. Ten aanzien van dit laatste is er

bij de Rioolwaterzuivering Horstermeer een ozoninstallatie geplaatst om de kwaliteit van het gezuiverde water te verbeteren.

Het toenemende medicijngebruik is terug te vinden in het rioolwater en dit is schadelijk voor de waterkwaliteit, vandaar het plaatsen van de ozoninstallatie. Door gebrek aan elektriciteit is de installatie niet altijd te gebruiken. De behoefte aan schoonrioolwater is groot, daar dit ook gebruikt zou moeten worden als 'drinkwater'. In het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht moeten circa 1,4 miljoen mensen hiervan voorzien worden.

Terug naar het verleden van Nederhorst den Berg en het water, wijst zij op het bijzondere van het gebied. Zo rond 800 is het vooral een moerassig gebied. In de loop der tijd ondergaat het landschap grote verandering.

Ten gevolge van de ontginning in de twaalfde eeuw komen er sloten en ontstaat er een polderlandschap. Door de open verbinding met het IJsselmeer via de Vecht overstroomt het gebied regelmatig. Om dit te voorkomen wordt er een dam aangelegd door de Bisschop van Utrecht tussen Utrecht en Maarssen.

Dit is niet afdoende, zodoende komt er in 1326 een tweede dam, de Hinderdam. Ook dit voldoet niet zodat er in 1437 een zeeluis te Muident wordt aangelegd.

Fort Hinderdam maakt deel uit van de Oude Hollandse Waterlinie en later ook van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. Het doel van de waterlinies en de stelling was om ten tijde van invasie door vreemde troepen het land onder water te kunnen zetten ten einde zo de vijand te weren. Gedurende de 2e Wereldoorlog is er in 1940 door het Nederlandse leger en in 1945 door de Duitsers van deze tactiek gebruik gemaakt.

Tegenwoordig zijn het Waterschap en Natuurmonumenten betrokken bij het beheer van de forten, die vaak belangrijk zijn in verband met de bijzondere flora en fauna die

er aangetroffen wordt en door de recreatiemogelijkheden die de forten bieden. Doordat het klimaat sneller verandert dan we denken wordt er steeds weer nagedacht over het inzetten van de Horstermeerpolder om een schoonwaterbekken te creëren.

Helaas is het grondwater in de Horstermeer zilt en zoekt het Waterschap naar middelen om het zoute water eruit te pompen en als zoetwater te bergen. Als dat lukt is er geen zoetwater

meer nodig uit het IJsselmeer. Dit is een uitdaging voor de komende twintig jaar.

Met applaus en wijn als smeermiddel voor de stem, bedanken de aanwezigen en de voorzitter mevrouw De Buisonjé voor haar lezing. ■

Schenkingen

SOORT VOORWERP	BESCHRIJVING VOORWERP	SCHENKER
Jubileum kalender	Vorkant 100 jaar Chr. School Warin 1881-1981	Herman v.d. Molen
Schoolplaat 2x	Schoolplaat van Petersburg (De Jongh en Wagenvoort)	
	Gezicht op het huis en de rivier, 1717	Herman v.d. Molen
Pen tekening 2x	Kasteel Nederhorst, getekend door Gerrit ten Barge	Herman v.d. Molen
Pen tekening 2x	De Nes, getekend door Gerrit ten Barge	Herman v.d. Molen
Pentekening 2x	Molen Ankeveense pad, door Gerrit ten Barge	Herman v.d. Molen
Pen tekening 2x	Kerkstraat, getekend door Gerrit ten Barge	Herman v.d. Molen
Stamboom	Familie van Huisstede	Koos van Huisstede
Videoband	Bergse Runners Club	Mevr. P. Vervoort
Lamp	Met afbeeldingen van Nederhorst den Berg	Joke van Roenburg-Wiegmans
Tekening in lijst	Spiegelpolder	Joke Callenbach
Tekening in lijst	De Uitermeer Dijksche Polder	Joke Callenbach
Tekening in lijst	Horn Polder	Joke Callenbach
Stembus	Met opschrift Nederhorst den Berg	Rini Jonker
Speculaasvorm	Handbediende speculaas machine	Rini Jonker
Tekening in lijst	Tekening van Nederhorst den Berg	Sieta Vermeulen-Franssen
Tekening in lijst	Wasserij Vechtstroom op de Dammerweg	Sieta Vermeulen-Franssen
Schoolplaat	Romeinse legerplaats aan de Rijnmond (Valkenburg)	Teus van de Kemp
Schilderij in lijst	Reevaart, links de Reevaart, rechts de Dammerweg en de molen van Pfeiffer	Jan Snel
Boek	Rood Geel en Wit, Voetbalvereniging Nederhorst	Teus van de Kemp
Diverse publicatie's	Historische Canon Nederhorst den Berg, Nederhorst den Berg nogmaals etc, fotoboek.	Herman v.d. Molen

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:

- Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50
Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50
Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00
Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00
Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00
De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008); uitverkocht*)
Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009); uitverkocht*)
Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00
Levensboek – Doot ende begraven. (2016) € 5,00
De Adellijke Stichting van Nederhorst den Berg in de vroege Middeleeuwen. (2021) € 5,00

WERINON:

Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:

- Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00
Om het vriespunt – 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar.* (2002) € 5,00
Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50
Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00
De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00
Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen.* (1984) € 1,00

DVD:

- Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00
Nederhorst den Berg 1965. € 10,00
Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00
De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

*) In te zie/te downloaden via de website: www.historischekring.nl

Streekarchief

Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres:

Oude Enghweg 23, Hilversum.

Openingstijden: maandag en
dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.

Informatie: telefoon 035-6292646
en www.gooienvechthistorisch.nl

www.dunnebier.nl

Nieuw Walden 6
1394 PB Nederhorst den Berg
0294 – 256 200
info@dunnebier.nl

DRUKKERIJ - LOGISTIEKE PROCESSEN - CREATIE - CROSSMEDIA - UITGEVERIJ

Nederhorst den Berg

Historische Kring

